

ROMÂNIA
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA
DISCRIMINĂRII
AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ

București, P-ța. Valter Mărăcineanu nr. 1-3, Sector 1

Tel: 021- 312 65 78/79, Fax: 021- 312 65 85

**RO 10 - "Copii și tineri în situații de risc și inițiative locale și regionale de a reduce
inegalitățile naționale și de a promova incluziunea socială"**

Mecanismul financiar ale Zonei Economice Europene 2009 - 2014

**Îmbunătățirea măsurilor antidiscriminare la nivel național prin participarea largă a
specialiștilor și a societății civile**

- Raport elaborat de Isabelle Chopin, Barbara Cohen, Romanița Iordache -

Cuprins

- 1. Introducere** – contextul acestui raport în cadrul proiectului principal, obiective, metodologie și limite
- 2. Privire de ansamblu** – ce am aflat și ce nu am aflat
- 3. Domenii în care au fost identificate practici bune sau încurajatoare**
  - a) Colectarea datelor
  - b) Programe de mentorat și grupuri de pregătire de teme și after school
  - c) Educație pentru responsabilizare socială, inclusiv cu privire la eradicarea hărțuirii în forma bullying-ului
  - d) Instruirea profesorilor și a personalului didactic de la toate nivelurile cu privire la egalitate și nediscriminare
  - e) Asigurarea accesului la grădiniță și influența asupra experiențelor școlare ulterioare
  - f) Lucrul cu părinții romi și cu cei care aparțin altor minorități pentru a veni în sprijinul educației copiilor lor
  - g) Programe de intervenții și măsuri speciale în scopul asigurării unei mai bune integrări și a șanselor educaționale pentru copiii romi
  - h) Educația incluzivă: legislație națională și practici stabilite pentru educația incluzivă și nediscriminarea copiilor cu dizabilități fizice și/sau mentale
- 4. Concluzii** - lecții relevante în contextul românesc

Copii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

1. Introducere – contextul acestui raport în cadrul proiectului principal, obiective, metodologie și limite

Prezentul studiu face parte din proiectul "Îmbunătățirea măsurilor anti-discriminare la nivel național prin participare largă a specialiștilor și a societății civile" desfășurat de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) împreună cu Consiliul Europei, directoratul General II – Democrație, cetățenie democratică și participare, ca parte a programului „Copii și tineri în situații de risc și inițiative locale și regionale de reducere a inegalităților naționale și de promovare a incluziunii sociale” din cadrul Mecanismului Financiar al Zonei Europene Economice 2009 – 2014. În timp ce obiectivul global al programului constă în prevenirea și combaterea discriminării la toate nivelurile în România, scopul acestui proiect este de a contribui la elaborarea strategiei naționale a României de prevenire și combatere a discriminării în perioada 2014 – 2020. Obiectivul specific al prezentului studiu este de a identifica și a descrie bunele practici europene privitoare la nediscriminare și egalitate de șanse în domeniul educației, practici ce ar putea fi relevante pentru contextul legal și instituțional din România. Premisa de bază a studiului este că discriminarea este învățată și, în consecință, poate fi și dezvățată. Chiar dacă discriminarea are loc în multe domenii diferite, datorită impactului său potențial asupra întregii societăți, domeniul educației ar trebui să fie un punct de intrare eficace pentru combaterea discriminării și formarea unei societăți mai incluzive, mai egale.

Educația a constituit o prioritate ca punct central al cercetării noastre prin faptul că, în ciuda ratificării de către România a tuturor standardelor internaționale și europene privind drepturile omului și în ciuda unui limbaj progresiv în legislația românească și a unui angajament asumat de către CNCD și de instanțe de a lupta împotriva discriminării în educație (în special pe criterii de etnie, inclusiv etnia romă și pe motive de dizabilitate), România nu a răspuns încă provocării de a asigura egalitatea de substanță și de a garanta exercitarea deplină a dreptului la educație în toate aspectele sale și pentru toți copiii. Segregarea este interzisă în baza unui Ordin și a unei Notificări a Ministerului Educației,¹ nu și în cadrul legislației anti-discriminare sau al legislației privind educația. Accesibilitatea, deși menționată în legislația cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități este nerealizată ca

---

¹ Ordinul Ministerului Educației nr. 1540/2007 cu privire la interzicerea segregării copiilor romi și de aprobare a Metodologiei de prevenire și eliminare a segregării școlare a copiilor romi și Notificarea 28463/2010 privind segregarea în educație a romilor.

Copii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

obligație pozitivă a autorităților. Atitudinile discriminatorii în ceea ce privește copiii romi și copiii cu dizabilități sunt omniprezente după cum reiese atât din plângerile depuse la CNCD și la instanțe, cât și din sondajele referitoare la atitudinile și percepțiile populației realizate de către CNCD.

Am analizat modele diferite de prevenire și combatere proactivă a discriminării în educație în alte țări europene pentru a identifica practicile de succes care au avut rezultate încurajatoare și ar putea furniza un cadru conceptual în România în contextul noii strategii și al viitoarelor inițative legislative și de politici cu privire la educație. Acestea nu sunt în mod necesar “cele mai bune practici” deoarece puține inițative ar putea trece teste metodologice aprofundate conform evaluărilor independente ce le-ar permite să fie considerate ca atare. Ne-am bazat, cu toate acestea pe monitorizarea practicilor care au dat rezultate bune în urma unor intervenții specifice și pe impactul acestor intervenții așa cum este perceput de comunitățile beneficiare – copii, părinți, profesori. Este important să menționăm că am identificat probe că aceste intervenții s-au dovedit a fi eficiente dincolo de obiectivul lor imediat, aducând beneficii societății în ansamblul ei.

În urma unei ample discuții cu CNCD am organizat cercetarea noastră pe nouă linii diferite, pentru a reflecta domeniile ce, am înțeles noi, rămân problematice în România. Cum era de așteptat, am constatat că aceste linii s-au suprapus.

A) colectarea datelor ca pas necesar în conceperea intervențiilor cu privire la egalitatea de fond,

B) mentorat – furnizarea de modele în afara orelor de școală care să încurajeze aspirațiile și să crească încrederea și organizarea de grupuri de teme, în afara școlii, în încercarea de a îmbunătăți rezultatele școlare și de a crește încrederea de sine,

C) educație civică, inclusiv eradicarea hărțuirii în forma bullying-ului perceput ca o formă de discriminare,

D) instruirea profesorilor și a personalului din educație de la toate nivelurile cu privire la egalitate și nediscriminare, precum și instruirea diriginților și a altor persoane care exercită autoritatea în realizarea educației,

E) asigurarea accesului la grădinițe și impactul acestora asupra experiențelor școlare ulterioare,

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

F) lucrul cu părinții romi sau cei aparținând altor minorități pentru sprijinirea educației copiilor lor,

G) programe de intervenții și măsuri speciale pentru a asigura o mai mare integrare și șanse educaționale pentru copiii romi, și

H) educație incluzivă: legislație națională și practici cu privire la incluziunea în educație și nediscriminarea copiilor cu dizabilități fizice și/sau mentale.

2. Privire de ansamblu – ce am aflat și ce nu am aflat

Ce constituie o practică bună sau încurajatoare în educația copiilor romi ori a celor aparținând altor minorități etnice și/sau a copiilor cu dizabilități?

Cauzele rezultatelor școlare slabe ale copiilor romi și ale copiilor cu dizabilități din România și din alte țări ale Consiliului Europei sunt variate și de multe ori complexe. În multe cazuri copiii romi și/sau copiii cu dizabilități pot fi supuși discriminării directe sau indirecte evidente datorită etniei sau dizabilității. În alte cazuri ei s-ar putea confrunta cu animozitate, ostilitate și excluderea de către alți elevi sau de către părinții altor elevi pe baza etniei sau a dizabilității în modalități care fac intolerabilă frecventarea școlii. În alte cazuri ar putea exista bariere care dezavantajează elevii romi sau elevii cu dizabilități, cum ar fi lipsa unei școli adecvate pe o distanță rezonabilă și lipsa mijloacelor de transport la dispoziția familiilor lor, alte costuri, lipsa de înțelegere a profesorilor și lipsa respectului în legătură cu diferențele culturale, înstrăinarea părinților de instituțiile educaționale care decurge din propriile lor experiențe educaționale negative și/sau eșecul școlii în a recunoaște și a lua măsurile necesare pentru a satisface nevoile specifice ale fiecărui elev. Prin generarea unui cerc vicios al prejudecăților, lipsa de înțelegere manifestată de profesori poate determina sau întări lipsa generală de înțelegere/respect din partea altor elevi, părinți și a altor grupuri din cadrul societății, ceea ce duce la continuarea discriminării în alte domenii decât educația.

Prin urmare în trecerea în revistă a practicilor din cadrul țărilor membre ale Consiliului Europei am adoptat o abordare pe trei direcții cu privire la ceea ce ar putea constitui o practică bună sau încurajatoare. Bazându-ne pe formularea Legii privind egalitatea de șanse din Marea Britanie (2010) în contextul aspectelor care trebuie luate în considerare de către autoritățile publice pentru a răspunde unei obligații legale în ceea ce privește egalitatea (art. 149 al Legii privind egalitatea de șanse din 2010) am folosit următoarele trei obiective de

COPii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

politică generală ca repere de bază pentru practicile bune sau promițătoare în domeniile la care se referă acest raport:

1. Eliminarea discriminării și a altor forme de comportament interzis.
2. Promovarea egalității de șanse între diferitele grupuri, ceea ce ar putea include:
  - a. Eliminarea sau minimizarea dezavantajelor suferite de membrii unui anumit grup,
  - b. Satisfacerea diferitelor nevoi ale membrilor unui anumit grup,
  - c. Încurajarea participării crescute a unui grup a cărui participare este disproporționat de mică.
3. Promovarea bunelor relații între diferite grupuri, inclusiv combaterea prejudecăților și promovarea înțelegerii.

Am descoperit într-o serie de cazuri că practica dintr-o anumită țară realizează, sau are potențialul de a realiza, mai mult decât unul dintre aceste obiective, de exemplu introducerea modulelor obligatorii de instruire a profesorilor cu privire la multiculturalism, egalitate și nediscriminare în educație, ceea ce are trebui să ducă la îmbunătățirea capacității profesorilor de a satisface nevoile diferite ale copiilor din comunitățile rome și nerome și de a promova bunele relații prin combaterea prejudecăților și promovarea înțelegerii. Cu toate acestea, fiecare exemplu citat mai jos, în opinia noastră, realizează, sau a realizat, cel puțin unul dintre aceste obiective.

3. Domenii în care au fost identificate practici bune sau încurajatoare

A. Colectarea de date pentru promovarea și realizarea egalității de fond

Colectarea datelor cu privire la etnie sau dizabilitate sau la alte aspecte privind identitatea personală protejate în baza legislației anti-discriminare este una dintre aspectele de multe ori descrise ca o soluție și în același timp ca o provocare. Directiva Uniunii Europene privind protecția datelor² nu interzice colectarea de date relevante pentru egalitate, ci stabilește condițiile menite să prevină abuzul. Cu toate acestea, beneficiile colectării de date privind egalitatea nu pot fi subliniate suficient de mult atunci când se urmărește realizarea egalității

---

² Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 cu privire la protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor personale și la libera circulație a acestor date.

de fond, a egalității în ceea ce privește rezultatele, prin tratarea diferită a situațiilor care sunt diferite.

În contextul special al educației, prin colectarea de date în privința elevilor poate fi prevenită segregarea sau, atunci când se colectează date anonime privind rezultatele școlare diferențiate, este posibil să se direcționeze resursele suplimentare limitate către acele școli în care sunt mai mulți elevi de o anumită etnie, ce au rezultate slabe. Odată ce astfel de măsuri pentru îmbunătățirea rezultatelor sunt adoptate, colectarea de date poate permite autorităților școlare să monitorizeze mai eficient impactul măsurilor asupra grupului cu rezultate slabe, adaptându-le pentru a asigura rezultate mai bune și întrerupându-le atunci când rezultatul dorit a fost obținut.

- **Marea Britanie**

Acesta este un exemplu de politici și practici implementate în Marea Britanie ca modalitate de îmbunătăți rezultatele școlare ale elevilor aparținând minorităților etnice în școlile de stat. Din 1944 a existat o structură națională bine articulată a educației de stat oferită prin intermediul autorităților locale din domeniul educației. Atunci când imigranții din India, Pakistan, Caraibe și din alte părți au ajuns cu miile de la începutul anilor 50 până în 1960 și aceștia își trimiteau copiii la școlile locale, au apărut probleme ce nu fuseseră avute în vedere în cadrul Legii Educației din 1944. După cum este descris în studiul comprehensiv realizat de E J B Rose și alții, *Culoare și Cetățenie*, din 1969:

„Copiii cu părinți din India Occidentală, cel mai mare dintre toate grupurile de imigranți, au fost o sursă de uimire, jenă și disperare în sistemul educațional...Au prezentat de multe ori probleme pe care profesorul mediu nu este pregătit să le înțeleagă, cu atât mai puțin să le depășească.”

Legile care interzic discriminarea rasială în Marea Britanie au fost adoptate în 1965 și 1968. Iar în 1966 Parlamentul Regatului Unit, recunoscând că resurse suplimentare pot fi necesare pentru a satisface nevoile grupurilor cu diferite culturi și limbi diferite a inclus în Legea Administrației Locale din 1966, prin articolul 11 o schemă pentru a oferi fonduri suplimentare autorităților locale „pentru a-i ajuta să satisfacă nevoile speciale ale unui număr semnificativ de persoane având origini în Comunitatea britanică, având limbi sau obiceiuri care diferă de restul comunității”. Schema de finanțare din 'Articolul 11' a fost înlocuită în 1999 de “Grantul pentru succesul minorităților etnice” (EMAG). Acest grant a

fost alocat autorităților locale în baza unei formule în funcție de numărul de elevi care învățau engleza ca limbă suplimentară (EAL) și a numărului de elevi din grupurile etnic minoritare cu “rezultate slabe” , combinate cu oferirea unor mese școlare gratuite, ca indicator suplimentar al veniturilor mici. Grantul EMA a fost menit să *“micșoreze lacunele în obținerea de rezultate pozitive ale acelor grupuri etnice minoritare care au rezultate slabe și să satisfacă nevoile particulare ale elevilor pentru care engleza era a doua limbă.”*

Cea mai mare parte a acestui grant a fost necesară să fie transferată către școli într-o zonă a autorităților locale și era necesar să fie cheltuită numai pentru scopurile de mai sus, de către autoritățile locale sau de către școli. Fiecare autoritate locală a trebuit să elaboreze o formulă de alocare a fondurilor EMAG către școlile locale care să reflecte numărul de elevi bilingvi și elevi aparținând minorităților etnice care aveau rezultate slabe în acele școli. Sistemele bune de colectare a datelor și analiza periodică a datelor au devenit din ce în ce mai mult instrumente esențiale pentru îmbunătățirea rezultatelor.

Timp de mulți ani școlilor din Anglia li s-a cerut să furnizeze informații cu privire la elevii lor prin intermediul Recensământului Școlar. Din informațiile transmise făceau parte datele privind etnia elevilor. Marea Britanie a adoptat Legea privind protecția datelor în 1998, care a fost modificată în 2003 pentru a respecta Directiva UE 95/46/CE. Legea privind protecția datelor definește “datele cu caracter personal sensibile” ca o sub-categorie a datelor cu caracter personal asupra cărora se aplică restricții chiar mai stricte privind prelucrarea. Sunt considerate de asemenea ca “date cu caracter personal sensibile” informațiile privind “originea rasială sau etnică a persoanei vizate”. Legea privind protecția datelor impune în Anexa 3 aceleași cerințe pentru procesarea datelor personale sensibile precum cele din Directiva UE privind protecția datelor, însă Anexa 3 paragraful 9 prevede o condiție suplimentară:

“(1)Prelucrarea—

(a) se referă la datele cu caracter personal sensibile constând din informații cu privire la originea rasială sau etnică,

(b) este necesară în scopul identificării sau evaluării existenței sau absenței egalității de șanse sau tratament între persoane cu origini rasiale sau etnice diferite, pentru a face posibilă promovarea sau menținerea unei asemenea egalități, și

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

(c) se realizează cu protejarea adecvată a drepturilor și libertăților persoanelor vizate.”

Instrucțiunile pentru școli publicate de Departamentul Educației³ și de Departamentul pentru Protecția Copiilor, Educație, Învățare pe tot Parcursul Vieții și Competențe al Țării Galilor⁴ cu privire la colectarea datelor privitoare la originea etnică a elevilor impune respectarea strictă a Legii privind Protecția Datelor. În general, școlile încearcă să obțină consimțământul persoanei vizate sau, în cazul în care persoana vizată este un copil, al părintelui copilului. Departamentul recunoaște sensibilitatea acestei probleme, declarând *“Părinții care au suferit de pe urma rasismului și a prejudecăților pot fi reticenți în a-și identifica etnia.”* Instrucțiunile subliniază faptul că *“Orice părinte sau elev are dreptul de a refuza să furnizeze aceste informații. Dacă un părinte sau un copil refuză insistent, școlile nu trebuie să înregistreze originea etnică”*.

Se așteaptă ca școlile să scrie părinților (sau elevilor peste 11 ani) cerându-le să indice etnia copilului lor , oferindu-le un termen rezonabil pentru a răspunde și informându-i că au dreptul de a refuza să furnizeze aceste informații. Formularul standard include opțiunea *“Nu doresc ca etnia copilului meu să fie înregistrată în nici un fel.”*

Modelul de scrisoare către părinte din instrucțiunile pentru școli include un formular standard care prevede:

“ Informațiile pe care le furnizați vor fi utilizate pentru a alcătui statistici referitoare la carierele școlare și rezultatele copiilor cu origine etnică diferită, pentru a asigura că toți copiii din toate mediile au oportunitatea de a-și realiza potențialul. Aceste statistici nu vor permite identificarea individuală a copiilor și informațiile nu vor fi utilizate în nici un alt scop.

Informațiile vor fi transmise către orice altă școală la care copilul este transferat, pentru a nu fi nevoie să vă fie cerute din nou. Vor fi de asemenea transferate periodic către Autoritatea Locală Educațională și Departamentul Educației pentru a contribui la elaborarea statisticilor locale și naționale”

³ Denumirea autorității publice centrale răspunzătoare pentru educație în Marea Britanie s-a schimbat de mai multe ori din 1999: pentru această secțiune a prezentului raport am utilizat “Departamentul Educației” sau DE sau “Departamentuș” pentru a ne referi la această instituție din 1999 până în prezent. Există și un departament separat al Adunării Naționale a Țării Galilor răspunzător pentru educație în Țara Galilor.

⁴ Colectarea și înregistrarea datelor cu privire la originea etnică a elevilor disponibilă la: <http://dera.ioe.ac.uk/11263/1/090716circular0062009en.pdf>

Scrisoarea trebuie să precizeze că dacă părintele (sau elevul) nu furnizează informațiile sau refuză oficial să facă acest lucru, școala va face după cum va crede de cuviință pentru a stabili originea etnică a elevului. Părintele (copilul) va avea apoi dreptul de a vedea, modifica sau șterge etnia cu care a fost identificat de către școală. Departamentul într-un document cu consultare publică ⁵ subliniază avantajul școlilor, autorităților locale și al Departamentului de a dispune de date privind etnia elevilor:

“ Noul recensământ anual în școli la nivel de elev înseamnă că pentru prima dată va fi posibil să se monitorizeze coerent rezultatele elevilor etnic minoritari la nivel local și național...”

Acest lucru reprezintă un mare pas înainte. Guvernul s-a angajat să publice aceste date, ceea ce va oferi școlilor și autorităților centrale și locale o privire mai clară asupra performanței relative a unor grupuri speciale de elevi. Acest lucru permite echipelor de conducere din școli și factorilor de decizie politică să pună întrebări cu privire la grupurile care au rezultate bune și la cele care nu au asemenea rezultate...În consecință ne putem concentra energia și resursele acolo unde este nevoie cel mai mult. Mai presus de toate, se va îmbunătăți responsabilitatea; succes sau eșec – vor putea fi văzute clar de oricine”

Inspectoratul școlar, Biroul pentru Standarde în Educație (OFSTED) a publicat în 2004 studiul *Grantul pentru gestionarea rezultatelor școlare ale minorităților etnice: bune practici în școlile primare*⁶ care arată că atunci când școlile o utilizează eficient, finanțarea EMAG este un catalizator pentru dezvoltarea serviciilor oferite elevilor minoritari etnic și celor bilingvi, dându-le posibilitatea de a avea rezultate bune. Principalele concluzii ale evaluării au fost:

- Școlile de succes monitorizează în mod obișnuit felul în care utilizează resursele suplimentare pentru a se asigura că acestea produc rezultate îmbunătățite pentru elevii vizați.
- Predarea de bună calitate printr-un parteneriat între personalul obișnuit și cel al EMA este una dintre cele mai eficiente forme de continuare a dezvoltării profesionale în cazul învățământului global.

⁵ Urmărind scopuri înalte: îmbunătățirea rezultatelor elevilor aparținând minorităților etnice, Departamentul pentru Educație și Competențe, 2003, Para. 11 -12.

⁶ Disponibil la: <http://www.ofsted.gov.uk/resources/managing-ethnic-minority-achievement-grant-good-practice-primary-schools>.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- Evaluarea de înaltă calitate, procedurile de urmărire și de stabilire a obiectivelor pentru persoane și grupuri sunt o caracteristică a tuturor școlilor. Colectarea sistematică și analiza datelor permit școlilor să identifice nevoile și să utilizeze resursele eficient.

Majoritatea școlilor au utilizat toate, sau aproape toate finanțările lor pentru cheltuielile de personal. Câteva au cheltuit anumite fonduri EMAG pentru instruire și resurse, cum ar fi caietele sau casetele bilingve. De obicei, personalul a fost format dintr-un profesor EMA specialist și un asistent bilingv. Două dintre școlile primare au avut numai profesori specialiști, două au avut numai asistenți bilingvi. Patru dintre școli au avut un coordonator EMA cu program integral. În celelalte, echipa de specialiști EMA part-time a variat de la 0.2 - .0.6 cu o medie de 0.4 echivalentă pentru un program cu normă întreagă. Cea mai mare echipă (într-o școală cu 864 elevi înmatriculați) a avut 7 persoane (4.2. din o normă întreagă): 5 profesori și doi asistenți bilingvi. Cea mai mică a avut doar un profesor ce a lucrat la nivel 0.2 de normă de lucru.

O gamă largă de inițiative (cu mult peste 20) au fost identificate de către personalul principal EMA ca parte a responsabilităților acestora în școli. În mod inevitabil, cu cât echipa era mai mare, cu atât a putut să facă mai mult. Șapte elemente au fost, totuși esențiale pentru activitatea lor în majoritatea școlilor:

- predarea în parteneriat,
- elaborarea programei școlare,
- instruirea personalului,
- sprijin pentru limbile minoritare,
- evaluarea, identificarea nevoilor și stabilirea de obiective,
- legătura dintre casă/școală,
- sprijin suplimentar (de exemplu cluburi de teme pentru acasă, mentorat).

Școlilor li s-a cerut să descrie toate inițiativele specifice pe care le-au stabilit în plus față de predarea de rutină și activitățile de monitorizare și consiliere așteptate de la personalul EMA. Peste 50 de activități diferite au fost enumerate de școlile primare. Inițiativele au putut fi grupate în următoarele categorii generale:

- lucrul cu părinții,
- utilizarea limbilor minoritare,
- activități extra-curriculare,
- celebrarea diversității culturale,

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- activitatea anti-rasistă.

O caracteristică importantă a acestor școli este calitatea procedurilor lor de monitorizare. Nu numai că manifestă atenție în evaluarea progresului elevilor minoritari la nivel individual și de grup, ci sunt atente și să monitorizeze inițiativele pe care le-au înființat, în scopul adaptării sau întreruperii acestora. Suplimentar colectării și analizei atente a datelor, managerii superiori și medii au monitorizat planurile de învățământ, au efectuat observări în cadrul orelor de curs și un control regulat al activității elevilor. Aspecte legate de incluziune au fost incorporate în aceste proceduri. În cazul în care nivelul de predare în parteneriat a fost de exemplu mai mare într-un anumit grup anual sau într-un domeniu de studiu, rezultatele au fost monitorizate pentru a stabili dacă acest lucru a fost util. În acest fel, ei au putut spune, fără ezitare că utilizarea de resurse suplimentare a dus la creșterea performanțelor. Îmbunătățirea prezenței de multe ori s-a realizat în paralel cu inițiativele de legătură între casă și școală.

Procedurile de auto-evaluare ale școlilor au fost serioase, mai multe școli au solicitat feedback de la personal, elevi și părinți în legătură cu politicile și practicile lor.

Concluzie preliminară privind datele relevante pentru egalitate:

Exemplul detaliat din Marea Britanie de utilizare de date anonime ce dezvăluie niveluri diferențiate de realizări școlare ale diferitelor grupuri etnice a fost ales pentru a ilustra avantajele utilizării datelor relevante pentru egalitate pentru a aloca fonduri suplimentare școlilor. Aceasta a făcut posibil ca, odată cu identificarea nevoilor de învățare ale elevilor minoritari etnic dintr-o școală sau dintr-o zonă corespunzătoare unei autorități locale, fondurile restricționate cu unicul scop de a crește rezultatele copiilor minoritari etnic și bilingvi au putut fi utilizate pentru a satisface costurile contribuțiilor vizate discutate în alte secțiuni ale prezentului raport, cum ar fi mentorat, profesori specialiști, angajament parental, resurse didactice suplimentare.

În selectarea acestuia ca un exemplu de practică bună sau încurajatoare, nu subestimăm rezistența istorică îndelungată din România împotriva furnizării informațiilor cu privire la etnie; noi recunoaștem originile unei asemenea reticențe și ale neliniștilor continue cel puțin

în rândul anumitor grupuri cu privirea la posibila utilizare necorespunzătoare a acestor informații. Cu toate acestea, așa cum ECRI a recunoscut în rapoartele sale recente și anterioare privind România, legislația națională privind protecția datelor, respectiv Legea 677/2001 nu interzice preluarea acestor date, iar ECRI a recomandat din nou instituirea „unui sistem global de colectare a datelor, astfel încât să se poată evalua amploarea discriminării directe și indirecte a grupurilor de interes pentru ECRI în diverse domenii ale vieții din România.”⁷ Sperăm că exemplul de mai sus va fi evaluat pozitiv, mai ales că acesta se bazează pe o colectare eficientă a datelor privind etnia elevilor utilizate în scopuri de analiză statistică anonimă cu privire la rezultatele școlare, cu scopul de a aloca în mod corespunzător fondurile suplimentare ce au fost delimitate pentru a fi utilizate exclusiv pentru a crește performanța școlară a grupurilor definite în funcție de etnie.

Această abordare este relevantă pentru România pentru că rezultatele școlare slabe ale copiilor romi, care sunt copii de o anumită origine etnică sunt și au fost un motiv de îngrijorare pentru mai mulți ani. Dacă există un angajament real de a pune capăt decalajului mare dintre copiii romi și ne-romi, atunci măsuri îndrăznețe inovatoare vor fi necesare.

B. Programe de mentorat și grupuri de teme pentru acasă (sprijin after-school) – furnizarea de modele externe contextului școlar pentru creșterea aspirațiilor și a încrederii în sine

Cercetarea noastră sugerează că nu este suficient doar a asigura înscrierea în școlile sau clasele desegregate ci că elevii romi și aparținând altor etnii minoritare și cei cu dizabilități de multe ori au nevoie de sprijin suplimentar în afara orelor de școală.

Din practicile studiate rezultă că este evident că părinții au un rol vital, dar este de asemenea evident că este nevoie de asistență externă. Proiecte în întreaga Uniune Europeană au fost elaborate oferind posibilitatea elevilor de a participa la clase de sprijin sau de a beneficia de mentorat. Aceste proiecte s-au dovedit a avea succes în implicarea societății în creșterea șanselor de succes ale elevilor, în creșterea stimei de sine a acestor elevi și îmbunătățirea rezultatelor lor. Luăm în considerare două tipuri diferite de proiecte: sprijin after-school și proiecte de mentorat. Majoritatea exemplurilor identificate în alte țări ale Consiliului Europei nu se concentrează asupra copiilor romi, ci asupra copiilor

---

⁷ Raportul ECRI privind România (al patrulea ciclu de monitorizare) adoptat la 19 martie 2014. Publicat la 3 iunie 2014, par. 185

imigranților, inclusiv ai refugiaților care se confruntă în general cu rezultate slabe la școală. Practicile menționate mai jos pot fi ușor transferate în beneficiul copiilor romi.

B.1. Sprijin after-school

Proiectele after-school implică locații dedicate unde elevii pot beneficia de asistență personală directă în a-și face temele. Această asistență nu se limitează la teme și la pregătirea de teme și examene, ci asigură mai multă stimă de sine elevilor, furnizându-le modele în persoanele coordonatorilor/voluntarilor și dezvoltându-le alte competențe prin activități altele decât cele strict legate de școală.

- **Danemarca⁸**

Din 2003, cu scopul de a ajuta copiii imigranți ce finalizau școala primară să dobândească competențe suficiente pentru a urma în continuare școala, Ministerul pentru Refugiați, Imigrare și Integrare a sprijinit „cafenelele de teme” pentru copiii imigranți din învățământul primar și gimnazial. Scopul principal al „cafenelelor de teme” a fost de a combate obținerea de rezultate școlare slabe de către copiii imigranți. Aceste cafenele s-au bazat în mare parte pe munca voluntarilor (ce a avut un impact pozitiv neașteptat asupra tinerilor care reacționau la stimulii exteriori, în mare parte băieți), însă anumite cafenele au avut de asemenea un coordonator plătit.

Abordarea pedagogică s-a bazat pe identificarea acestor elevi și, chiar dacă scopul declarat a fost de a ajuta în activitățile de efectuare a temei pentru acasă, unele dintre „cafenelele de teme” au cuprins alte activități (excursii, activități fizice în aer liber). La evaluarea proiectelor s-a evidențiat că factori specifici au îmbunătățit scopul inițial al proiectului, respectiv abordarea pedagogică concentrată pe identificare, modelele oferite de voluntari/coordonatori, activitățile suplimentare, implicarea elevilor mai tineri și a părinților. Copiii ce au participat la „cafenelele de teme” au fost mai bine pregătiți pentru învățământul gimnazial. Fetele participante au câștigat mai multă încredere în sine, iar băieții au obținut instrumente de gestionare a conflictelor și în general s-au simțit mai respectați și recunoscuți. În total 324 „cafenele de teme” au fost susținute în perioada 2006 – 2009,

⁸ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=18632 și http://www.nyidanmark.dk/da-dk/info_til/medarbejdere_i_kommuner/integrationsviden/uddannelse/grundskole/vaerktojer/2011/

oferind asistență săptămânală unui număr de aproximativ 3000 de copii (un număr egal de băieți și fete). Sprijinul Ministerului danez (atât cu privire la proiectul propriu-zis și prin finanțare) a jucat un rol crucial în succesul „cafenelelor de teme”; a fost de asemenea valoros rolul jucat de ONG-uri de mari dimensiuni, de exemplu Crucea Roșie daneză.

- **Austria**⁹

Din nou, scopul proiectului a fost de a sprijini copiii imigranți (cu vârste între 6 și 15 ani) în studiile lor pentru a le permite să atingă un succes vizibil prin propriile lor eforturi și să continue în învățământul superior. Din 2007 până în 2010, ‘Lerncafés’ au funcționat cu voluntari și au furnizat (gratuit) studii asistate precum și îngrijire supravegheată după-amiază. Timpul de studiu asistat a fost utilizat pentru a sprijini elevii să își facă temele pentru acasă și să se pregătească pentru examene. Elevii au fost învățați de asemenea cum să studieze și li s-au oferit instrumente pentru a putea reuși prin propriile mijloace. Au fost organizate și alte activități pe lângă efectuarea de teme pentru acasă (excursii în oraș, alte activități de petrecere a timpului liber). O altă caracteristică crucială a proiectului a fost de a lucra cu părinții și cu educația părinților. Evaluarea proiectului a demonstrat că notele elevilor implicați s-au îmbunătățit, iar aceștia au reușit să finalizeze anul școlar cu succes. De asemenea a arătat că implicarea părinților nu a fost numai un avantaj pentru elevi, ci și pentru părinți atunci când au participat la activități (de exemplu cursuri de limbă pentru părinți). Succesul ‘Lerncafe’ a încurajat părinții să le recomande altor părinți. 130 de elevi au beneficiat de ‘Lerncafe’ în 4 locații diferite ale orașului Graz. Proiectul a fost finanțat prin diverși finanțatori, inclusiv privați.

- **Bulgaria**¹⁰

Proiectul (2011 – 2013) a vizat copii (solicitanți de azil și refugiați) care au fost cazați la Centrul de Primire Refugiați și la Agenția de Stat pentru Refugiați. Deoarece o abordare individuală părea esențială pentru succesul proiectului, 50 de voluntari bulgari au fost recrutați prin concurs, în cazul în care vorbeau limba vorbită în țările de origine ale

⁹ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=13492 și <http://www.caritas.at>

¹⁰ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=31180 și http://www.caritas-bg.org/index.php?option=com_content&view=article&id=80&Itemid=196&lang=bg

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

refugiaților. Voluntarii au beneficiat de instruire specializată sub conducerea a doi coordonatori supraveghetori ai proiectului. Centrul de Integrare al Agenției de Stat pentru Refugiați a fost deschis pentru elevi timp de 5 zile pe săptămână între orele 14.00 – 16.-00. Voluntarii ofereau un program pe trei direcții: în primul rând un curs inițial de limbă, în al doilea rând instruirea copiilor cu privire la competențe de bază (citit și numărat) și în al treilea rând asistență în efectuarea temelor pentru acasă. 50 de elevi¹¹ între 6 și 17 ani au beneficiat de proiect prin asistență în procesul de învățare, pregătirea temei pentru acasă și de asemenea organizarea altor activități precum jocuri, sărbători, divertisment creativ și cultural, ceea ce le-a permis să urmeze programa școlară publică din Bulgaria. Când s-a evaluat proiectul, s-a dovedit că elevii nu doar și-au îmbunătățit nivelul de cunoaștere a limbii bulgare, ci au primit și note mai bune la școală și s-au simțit mai bine integrați. Din nou, sprijinul părinților a avut un rol important. Pe lângă acordarea de ajutor copiilor pentru a se integra și beneficia de asistență în efectuarea temelor, proiectul atrage atenția publicului și a altor voluntari cu privire la problemele cu care se confruntă acești elevi și familiile lor și a generat oportunități pentru dialogul intercultural între societate și refugiați. Scopul proiectului a fost de a se concentra asupra depășirii dificultăților cu care se confruntă refugiații când ajung într-o altă țară și doresc să își continue educația, prin îmbunătățirea integrării școlare și sociale a acestor copii; practicile implicate ar putea fi transferate cu ușurință pentru a face față situației copiilor romi din România.

- **Ungaria¹²**

Proiectul ‘Step Together’ a fost inițial creat pentru a urma recomandarea Consiliului European pentru îmbunătățirea educației copiilor imigranți și a tinerilor adulți din țări terțe și pentru a preveni performanțele scăzute și abandonul școlar. Proiectul a avut loc în orașul Miskolc/Budapesta, iar rezultatele au arătat că pe lângă cursurile de limbă, s-a oferit asistență și în legătură cu alte materii, cum ar fi matematica. Materiale de sprijin în predare au fost de asemenea concepute, iar acestea i-au ajutat pe profesori să îmbunătățească abilitățile de învățare ale elevilor. Evaluarea proiectului a demonstrat că acesta nu numai că

---

¹¹ E de subliniat că bugetul anual al acestui proiect de care au beneficiat 50 de elevi a fost de numai 12 000 Euro. Mare parte din acest buget a fost format de salariile celor 2 coordonatori.

¹² Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=28152 și la <http://www.egyutthalado.uni-miskolc.hu>. Acest proiect a fost finanțat în procent de 75% de către Fondul pentru Integrare al Uniunii Europene și de 25% de către Ministerul de Interne al Ungariei.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

a îmbunătățit utilizarea de către elevi a limbii maghiare, ci a oferit perspective îmbunătățite de integrare, de exemplu accesul acestora în ciclul gimnazial și pe piața muncii. Elaborarea și utilizarea de materiale de predare specifice este o practică ce ar putea fi transferată cu ușurință pentru a satisface nevoile de învățare ale elevilor romi din România.

B. 2. Mentorat

Proiectele de mentorat au permis conexiunea persoanelor aparținând majorității cu alte persoane (elevi/studenti) pentru a ajuta acei elevi minoritari în școlarizare, instruire și căutarea de locuri de muncă. Mentorii sunt mai ales persoane mai în vârstă sau persoane cu experiență care urmăresc îndeaproape și ghidează persoane mai tinere în activitatea școlară, studii sau viața profesională într-o relație ‚unu-la-unu’. Această relație garantează implicarea fiecărei părți și îmbunătățește succesul urmărit de mentorat. Un mentor poate fi de asemenea considerat un ‚antrenor’ sau un ‚tutore’. Rețeaua Europeană pentru Proiectele de Sprijin Educațional a publicat o lucrare pe tema mentoratului¹³ care explică ce este mentoratul și descrie o parte din aspectele practice ale acestuia. Câteva exemple sunt enumerate mai jos.

- **Belgia**¹⁴

De ani de zile, organizația Refugee Action Flanders a furnizat refugiaților, solicitanților de azil și altor nou-veniți informații, sfaturi și consiliere atunci când aceștia au dorit să studieze la colegii și universități flamande. Pentru a promova integrarea socială și academică a acestui grup țintă, din 2007, Refugee Action Flanders și Universitatea din Ghent au formulat împreună o nouă metodologie de introducere a mentoratelor. Mentoratul folosește o abordare de la egal la egal, este realizat de către alți studenți și privește probleme de zi cu zi. Mentoratul este o formă de consiliere în care un voluntar cu experiență (mentorul) consiliază/ghidează o persoană cum mai puțină experiență (cel îndrumat). Mentorul, de multe ori un student mai în vârstă, senior în același program servește ca un contact personal, abordabil pentru cel îndrumat. Această îndrumare pornește de la ajutarea

¹³ Disponibilă la: http://www.sirius-migrationeducation.org/wp-content/uploads/2013/05/ENESP-Brochure_VDEF_LR.pdf.

¹⁴ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=15612 și <http://www.vluchtelingenwerk.be/projecten/mentorenwerking.php>

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

studentului refugiat să se familiarizeze cu universitatea, sprijinindu-l social și emoțional și ajutându-l în lucrul cu materialele de curs, ajungând până la a recomanda beneficiarului anumite servicii universitare sau departamente atunci când se identifică o nevoie evidentă de sprijin profesional. Din evaluarea proiectului, a rezultat că 72% din beneficiari au declarat că faptul că se simțeau mai bine la universitate se datora de asemenea sprijinului pe care îl primeau de la mentori și că și-au dezvoltat abilitățile cognitive și de comunicare socială. Majoritatea mentorilor au considerat mentoratul lor o experiență de succes unică. Rata succesului nu a fost încă furnizată de universitate.¹⁵

- **Belgia**¹⁶

Orașul Leuven, în 2007, în cooperare cu Universitatea Catolică din Leuven au inițiat „Programul prietenilor”¹⁷ care are ca scop asistarea elevilor din învățământul primar și gimnazial. Prietenii (mentorii) sunt aleși dintre studenții cursanți în domeniul formării cadrelor didactice, alți studenți și profesori pensionari și sarcina lor este de a îndruma elevii după programul școlar din învățământul primar și gimnazial în grupuri de 3 persoane sau individual. Proiectul se desfășoară în 8 școli primare și 5 școli gimnaziale din Leuven. Scopul general al acestui program de mentorat este de a oferi elevilor vulnerabili mai multe oportunități de succes, de a îmbunătăți oportunitățile prin motivare și instruire, de a obține rezultate școlare mai bune și încredere în sine, de a oferi sprijin suplimentar pentru învățământul gimnazial, de a preda metode de învățare și să îi ajute pe elevi să aleagă direcția potrivită de studiu. Un alt obiectiv al proiectului a fost de a oferi sprijin suplimentar părinților și profesorilor, să sensibilizeze prietenii în legătură cu problemele cu care se confruntă copiii vulnerabili și să instruiască viitorii profesori cu privire la gestionarea diversității.

---

¹⁵ Universitatea din Ghent finanțează toate costurile organizației Refugee Action Flanders cu fonduri din Aanmoedigingsfonds voor beleidsspeerpunten (un fond de stimulente pentru politici).

¹⁶ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=15617 și <http://www.leuven.be/leven/onderwijs/buddy-project/index.jsp>

¹⁷ Proiectul este finanțat de către Ministerul Flamand al Integrării, Fundația Regelui Baudouin și orașul Leuven.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- **Belgia**¹⁸

Centrul de Educație și Tineret Prisma din Bruxelles a fost creat în 1988 de către studenți care doreau să îi ajute pe copii în studiile lor la nivel primar, gimnazial și liceal. Prisma lucrează cu voluntari dedicați ajutării copiilor oferindu-le sprijin în educație de calitate. Proiectul consideră că o educație de calitate este esențială pentru dezvoltarea socială și pentru stabilirea șanselor egale în educație. Particularitățile fiecărui elev sunt luate în considerare și între elev, voluntar, părinți și profesori se stabilesc contacte. Copiilor li se oferă posibilitatea de a îmbunătăți cunoștințele prin diverse cursuri și de asemenea de a-și îmbunătăți motivația. Activitățile socio-culturale sunt văzute ca parte activă a educației. În prezent există 30 de mentori calificați și 230 elevi înregistrați provenind din 35 școli partenere. Mentoratul individual a dovedit că are un efect pozitiv nu numai asupra performanțelor academice ale elevilor, ci și asupra comportamentului și sănătății lor.

- **Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei**¹⁹

Proiectul 'Educație, mentorat și tutorat' pentru elevii romi din ciclul gimnazial are ca scop să îmbunătățească ratele de retenție și rezultatele tuturor elevilor romi înscriși în școlile de gimnaziu. Acesta este sprijinit de Ministerul Educației și Științelor și este împărțit în două direcții: bursele pentru elevi și mentorat și tutorat. Elevilor romi din școlile gimnaziale li s-au asigurat mentori și tutori pentru a-i ajuta în procesul de învățare și pentru a-i asista pentru o mai bună socializare.

Mentorii sunt profesori de matematică, deoarece acest curs a fost stabilit ca fiind cel mai problematic pentru elevi, iar tutorii sunt profesori de la alte cursuri la care studenții se confruntă cu dificultăți. Mentorii și tutorii se întâlnesc cu părinții elevilor și primesc o indemnizație lunară de 50 Euro pentru o perioadă de 9 luni. Ei supraveghează elevii în realizarea programei educaționale, ajutându-i să își planifice temele pentru acasă, îi consiliază cu privire la sarcinile și activitățile lor și, în cele din urmă, oferă elevilor ore suplimentare pe teme specifice. Proiectul a fost evaluat ca fiind de mare succes pentru elevii care au primit o bursă și au beneficiat de mentorat. Situația a fost diferită pentru elevii care

¹⁸ Informații disponibile la: <http://www.sirius-migrationeducation.org/prisma-education-centre/>.

¹⁹ Informații disponibile la: http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/ref_external_evaluation_mac052-finalmarch_21_2012_2.pdf.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

nu au beneficiat de burse; procesul de includere a acestora în programul de mentorat și de a-i implica a fost problematic; acești elevi nu s-au simțit obligați să participe la orele de mentorat. O explicație ar putea fi că selectarea pentru o bursă ar fi putut influența simțul responsabilității în cazul elevilor selectați. Acest lucru sugerează că un stimulent ar putea fi necesar pentru ca acest tip de intervenție să aibă impactul dorit asupra grupurilor ce se confruntă cu dificultăți mai mari în educație. Cu toate acestea jumătate din elevii care nu au primit o bursă și care au participat la orele de mentorat au obținut rezultate satisfăcătoare care le-au oferit posibilitatea de a aplica pentru o bursă în anul următor.

- **Germania²⁰**

Din 2009 până în 2013, Comisarul pentru Migrație, Refugiați și Integrare al Guvernului Federal german a finanțat un proiect de diversitate prin mentorat condus de către NGO Life e.V. Acest proiect de mentorat a vizat responsabilizarea și capacitatea tinerilor elevi provenind din familii de imigranți pe parcursul învățământului superior. Elevii sunt implicați timp de un an într-o relație de mentorat pe poziții de egalitate în care mentorii (care urmează o instruire specifică) îi ajută să obțină o perspectivă academică realistă asupra viitorului lor educațional prin transferul de cunoștințe privind sistemul educațional și universitățile, ateliere de lucru, întâlniri regulate etc. Proiectul a ajutat beneficiarii în înțelegerea avantajului competenței interculturale ca valoare și avantaj și a consolidat încrederea în sine și independența acestora. Proiectul a fost evaluat ca fiind 'o măsură pozitivă extraordinară' atât pentru mentori, cât și pentru beneficiari.

- **Germania²¹**

Junge Vorbilder' (exemple/modele de tineri) este un proiect de mentorat inițiat în 2004 care vizează elevi din clasele 8 – 11 din Hamburg. Mentorii sunt studenți provenind din medii de imigranți care împărtășesc de multe ori cu beneficiarii lor originea socială și culturală asemănătoare și uneori vorbesc aceeași limbă. Mentorii beneficiază de o instruire de bază la început și li se oferă regulat instruire suplimentară cu privire la subiecte mai specifice, cum ar fi tehnici de învățare sau discipline de specialitate. Mentorii se întâlnesc în

²⁰ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=35504 și <http://www.life-online.de>.

²¹ Informații disponibile la: http://www.verikom.de/projekte/junge_vorbilder/.

fiecare lună pentru a-și împărtăși experiențele. Pentru că mentoratul se desfășoară acasă la beneficiari, acest aspect permite mentorului să stabilească relații cu părinții și să cunoască mediul familial specific al beneficiarului. Cercetările arată că copiii provenind din familii de imigranți care au frați mai în vârstă obțin performanțe mai bune la școală decât cei care sunt primul copil de acasă (frații mai în vârstă de multe ori înlocuiesc părinții deoarece ei cunosc sistemul școlar). Proiectul Junge Vorbilder are ca scop crearea acestei 'relații între frați' în instruirea elevilor. În prezent există 300 de mentori calificați.

- **Olanda**²²

În urma recunoașterii unui proiect de mentorat inițiat în 1988 ca centru de expertiză și cunoștințe în special cu privire la tinerii într-o situație defavorizată social, pentru a asigura continuitatea acestui proiect a fost înființată în Amsterdam, în 2005, Fundația pentru Cunoaștere și Coeziune Socială (SKC – Stichting voor Kennis en Sociale Cohesie). Aceasta are ca scop realizarea coeziunii sociale în rândul locuitorilor orașului prin elaborarea de programe educaționale. Scopul proiectului de mentorat este de a încuraja copiii de vârste mici să-și maximizeze atenția lor în tranziția de la învățământul primar către cel gimnazial. Mentorii (elevi de liceu și studenți) acționează ca modele și transferă experiența lor și know-how-ul privind abilitățile de învățare și aptitudinile sociale ce sunt foarte importante atunci când elevii trec de la ciclul primar la cel gimnazial. Proiectul are ca scop evitarea abandonului școlar timpuriu (de după școala primară) ajutându-i și asistându-i pe elevi.

Concluzii preliminare privind sprijinul after-school-ul și mentoratul:

Analiza diferitelor proiecte identificate ca încurajatoare sau confirmate ca bune practici arată că intervențiile reușite nu numai că ajută elevii prin programele de studii (obținerea de note mai bune, finalizarea cu succes a educației primare și intrarea în învățământul gimnazial) ci de asemenea îmbunătățesc stima lor de sine și îi sensibilizează cu privire la propriul potențial și la oportunități. Modelele pozitive pe care elevii le au în persoana voluntarilor/mentorilor s-au dovedit a fi foarte valoroase pentru elevi, de asemenea și implicarea sporită a părinților lor. Mai presus de toate, cu cât este mai individualizat mentoratul sau sprijinul școlar, cu atât este mai bine pentru elevi. Toate aceste proiecte

²² Informații disponibile la: <http://www.skcnnet.nl/v2/>.

sunt de asemenea o sursă pentru o mai bună integrare nu numai în cadrul școlii, ci și în societate în general, și ajută nu numai grupurile țintă ci și voluntarii, mentorii, profesorii, etc. care prin identificarea elevilor din grupul țintă devin mai conștienți cu privire la situația lor și la problemele cu care se confruntă în societate.

C. Educația pentru responsabilizare socială inclusiv cu privire la eradicarea hărțurii în forma bullying-ului

Proiecte speciale au demonstrat succesul intervențiilor timpurii pentru combaterea stereotipurilor negative și a prejudecăților și pentru dezvoltarea înțelegerii reciproce.

- **Grecia**

Organizația Antigone a inițiat proiectul denumit 'școli pentru schimbare' în 2012.²³ Prin realizarea atelierelor de lucru educaționale bazate pe metodologia educației non-formale, proiectul are drept scop informarea elevilor și schimbarea mentalităților cu privire la următoarele aspecte: combaterea stereotipurilor, a discriminării și rasismului; combaterea hărțurii în forma bullyingului și a violenței în școli; drepturile omului; drepturile copiilor; egalitate de gen și combaterea excluderii sociale în baza dizabilității. Atelierele sunt conduse de formatori care trebuie să fie pregătiți în domeniul predării și al educației, să aibă experiență și expertiză în metodologia educației non-formale și cu privire la tehnici și cunoștințe în domeniul drepturilor omului. Activitățile desfășurate în cadrul atelierelor de lucru sunt adaptate la nevoile specifice grupului de vârstă, la interesele studenților sau la particularitățile școlilor. Antigone colaborează cu profesorii pentru a identifica aceste nevoi și pentru a concepe ateliere personalizate utilizând diferite seturi de instrumente educaționale (precum cele recomandate de către Consiliul Europei: 'Compass', 'Compassito' și 'Toți diferiți, toți egali'), Atelierele pot include jocuri de rol, jocuri de simulare, piese de teatru, povestiri, brainstorming, cercuri de discuții, etc. toate realizate prin tehnici de educație non-formală. Elevii sunt încurajați să fie creativi, să identifice problemele și sunt provocați să vină cu soluții eficiente. Până în prezent, aproximativ 150 de ateliere de lucru au fost realizate și aproximativ 1200 studenți și 115 profesori au participat la ele.

---

²³ Informații disponibile la: <http://www.antigone.gr/en/projects/projects/2/>.

Antigone evaluează atelierile de lucru prin intermediul chestionarelor completate de participanți după fiecare atelier. Proiectul a fost inițial finanțat de Fundația Heinrich Boll.²⁴ Cu toate acestea, datorită succesului proiectului, după încheierea finanțării, organizația Antigone a decis să continue munca și a realizat în continuare ateliere folosind propriile resurse (cu asistență din partea voluntarilor).

- **Suedia**²⁵

Din iunie 2012, organizația Friends together și UNCHR (Agenția Națiunilor Unite pentru Refugiați) au dezvoltat împreună materiale de campanie pentru elevi și profesori din învățământul gimnazial pentru a combate și preveni hărțuirea în forma bullying-ului și încălcarea drepturilor copiilor. Ei au inițiat proiectul ‚Hello Sweden’ care are ca obiectiv să comunice povești privitoare la minorii neînsoțiți cu scopul de a schimba atitudinile negative și prejudecățile și să îmbunătățească înțelegerea/conștientizarea avantajelor diversității. Proiectul nu se referă numai la minorii neînsoțiți, ci la orice persoană care și-a părăsit țara de origine. (Proiectul poate fi adaptat cu ușurință la copiii minoritari ce sunt de asemenea cetățeni, precum copiii romi sau la copiii cu dizabilități). Scopul final este de a crea un mediu mai sigur în școli. Campania se bazează pe diferite instrumente, cum ar fi o carte de benzi desenate care spune povestea unui tânăr băiat afgan care zboară spre Suedia.²⁶ Cartea de benzi desenate este însoțită de materiale suplimentare pentru profesori. A fost realizat de asemenea și un film care spune povestea unei tinere fete separate de mama ei și care se confruntă cu noua ei viață în Suedia.²⁷ Există de asemenea piese de teatru și conferințe care se referă la dificultatea de a fi nou într-o școală, de a aparține minorității și la diferențele culturale. Alte instrumente sunt materiale specifice pentru profesori care abordează probleme legate de identitate, prejudecăți, integrare și povestiri ale unor persoane ce nu sunt originare din Suedia și exerciții de scris. ‚Scrierea pentru empatie’ are ca scop dezvoltarea imaginației și exprimării studenților în scrierea unei povești referitoare la un copil care dorește să se refugieze. O parte din aceste povești vor fi publicate în vara lui 2014.

²⁴ Finanțarea pe o perioadă de 16 luni a fost de 16 432 Euro.

²⁵ Informații disponibile la: <http://www.hejsverige.nu>.

²⁶ Denumirea cărții de benzi desenate este ‚We shall meet again Sanam’.

²⁷ Numele filmului este ‚Shadi’.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Proiectul a vizitat până acum 66 de școli și a ajuns la mai mult de 6000 de elevi din ciclul gimnazial, care au participat la activități. Se prevedea organizarea de vizite la alte 90 de școli gimnaziale în primăvara lui 2014. Proiectul a fost finanțat din profitul Loteriei Suedeze. Proiectul a atras un succes imens. Edituri bine cunoscute și recunoscute, actori și agenții s-au implicat pe tot parcursul proiectului.

- **Marea Britanie**²⁸

Școala primară din Downhall a desfășurat în 2006 proiectul TEAM²⁹. TEAM vine de la Together Everyone Achieves More (Împreună fiecare dintre noi reușește mai mult). Scopul proiectului este promovarea armoniei și a înțelegerii diferențelor culturale în școli și în comunitățile locale. El a dat posibilitatea elevilor de a avea mai multă încredere în împărtășirea propriilor istorii și experiențe religioase și culturale. Pentru a face acest lucru școala a căutat oportunități de a aduce împreună familii cu credințe și culturi diferite pentru a promova înțelegerea. Obiectivele specifice sunt următoarele:

- crearea de oportunități pentru familii de a dobândi înțelegerea credinței și a convingerilor celuilalt,
- organizarea de evenimente educaționale care să permită diferitelor grupuri să împărtășească și să celebreze multiculturalismul,
- depășirea decalajelor dintre generații, comunitatea mai largă și promovarea incluziunii,
- creșterea stimei de sine și a sentimentului de includere al elevilor ceea ce a dus la îmbunătățirea acumulării de cunoștințe.

Coordonatorul Performanței Școlare în cazul Minorităților Etnice a lucrat cu un grup de elevi mai în vârstă pentru a identifica de la începutul anului școlar datele principale culturale sau religioase ale diferitelor grupuri. Trebuie observat că dacă a fost dificil la început să se atragă voluntari din rândul elevilor mai în vârstă, succesul proiectului a demonstrat o mai mare implicare și dorință a elevilor înșiși de a se implica. Familiile și părinții sunt puternic implicate de asemenea și participă la întâlniri, pregătesc expoziții specifice, demonstrații, bufete multi-culturale, muzicale, etc. Școala recunoaște faptul că cu cât este mai mare

²⁸ Informații disponibile la: <http://www.cohesioninstitute.org.uk>

²⁹ Costurile necesare pentru acest proiect sunt destul de scăzute, deoarece școala a alocat timp din instruirea profesorilor pentru a face modificări în program. Se face efortul de a strânge fonduri și de a atrage afaceri locale în a face donații pentru a suporta costurile proiectului.

implicarea familiilor în educația și activitățile elevilor, cu atât este mai mare succesul. Școala cooperează de asemenea cu actorii interesați de la nivel local și cu liderii religioși. Atât elevii cât și părinții au devenit proactivi în a programa noi evenimente și activități școlare. Un exemplu este stabilirea lunii pentru istoria persoanelor de culoare printr-o gamă largă de activități precum sărbătorirea Kwanzaa, cunoașterea istoriei, a muzicii de dans și mâncării comunității de culoare.

Concluzii preliminare privind educația civică multiculturală inclusiv cu privire la eradicarea hărțuirii în forma bullying-ului:

Chiar dacă exemplele menționate mai sus vizează comunități diferite de cele române sau ale copiilor cu dizabilități, ele ar putea fi ușor adaptate și transferate la realitatea din România. Aceste proiecte nu au fost neapărat costisitoare, însă toate au necesitat dedicare și implicare din partea școlii și a profesorilor. Implicarea părinților și a familiilor, dar și a comunității locale contribuie cu siguranță la succesul acestor proiecte. Scopul acestor proiecte constă în mai mult decât obținerea de rezultate bune la școală. Ele au ca scop creșterea respectului între diferite grupuri, limitarea prejudecăților, realizarea unei mai bune incluziuni școlare și, prin urmare, a unei mai mari integrări sociale. Prin intermediul acestor proiecte elevii minoritari obțin recunoaștere și o mai mare stimă de sine, ceea ce contribuie fără îndoială la o mai mare participare și la rezultate mai bune la școală.

D. Instruirea profesorilor de la toate nivelurile cu privire la egalitate și nediscriminare; instruirea directorilor și a altor persoane ce gestionează furnizarea de educație;

Profesorii sunt în prima linie în sistemele educaționale din întreaga lume; prin urmare aceștia joacă un rol vital în transformarea excluderii, a prejudecăților și alienării în includere, înțelegere, încredere și responsabilizare interculturală.

Următoarele exemple, din care toate ar putea contribui la îndeplinirea obiectivelor de eliminare a discriminării, promovare a egalității de șanse și a bunelor relații, ilustrează practicile din care învățăminte utile pot fi obținute în ceea ce privește pregătirea profesorilor pentru a lucra în școli care deservesc comunități diverse din punct de vedere cultural și în România.

- **Marea Britanie - Anglia**³⁰

Dacă profesorii nu se simt siguri pe cunoștințele și aptitudinile lor de a predă în comunități sau școli diverse din punct de vedere etnic sau cultural cu un grup divers de elevi, este puțin probabil ca ei să aibă succes în predarea pentru elevii minoritari. În Anglia unde formarea profesorilor a inclus instruirea cu privire la educația multiculturală, există problema unei majorități de profesori albi ce continuă să nu aibă încredere în capacitatea lor de a predă elevilor etnic minoritari. Dacă într-o clasă de școală cu o majoritate de elevi negri profesorul ar putea fi formal în minoritate, totuși profesorul alb rămâne un membru al grupului dominant și poate părăsi clasa și reveni la o situație în care el/ea este din nou parte a majorității (din Martin Kaleja, "Social Equality Through Multicultural Education – a Means for Reducing Prejudices and Stereotypes in the Educational Process", Universitatea din Ostrava).

Recunoașterea diversității este parte a procesului de acordare a statutului de Profesor Certificat în Anglia și există așteptarea ca profesorii să conteste opiniile stereotipe și să încurajeze predarea și educarea elevilor indiferent de toate caracteristicile etnice, sociale, culturale, lingvistice și religioase.

Un colegiu localizat într-o zonă predominant albă oferă educație inițială a profesorilor cu un grup principal alb britanic provenind din comunități de persoane albe. Colegiul a încercat să conteste viziunea elevilor conform căroră diversitatea culturală/lingvistică este o ,excepție' și să-i încurajeze să pună la îndoială miturile și stereotipurile cu privire la diferite grupuri etnice. Colegiul a introdus un proiect de plasament pentru predare în medii cultural diverse. Se aștepta ca studenții din primul an să petreacă perioade fixe în școli de pe o rază de 70 km în care ar putea exista personal de conducere, predare și administrativ și/sau elevi din medii sociale diverse.

Colegiul realizează activități de dezvoltare cu studenții, în timpul și după plasarea acestora, în cadrul căroră studenții reflectează asupra experienței lor cu tutorele lor din cadrul colegiului. Colegiul dorește să se asigure că profesorii-studenți apreciază valoarea diversității, mai degrabă decât să aibă o vedere de suprafață, din ,exterior'. Studenții trebuie de asemenea să asocieze studiilor lor de predare și învățare ceea ce au observat în timpul plasamentului, respectiv măsuri de încurajare a realizărilor școlare ale elevilor minoritari

---

³⁰ Informații disponibile la: "It is a way of life' – Notions of Good Multicultural practice in initial teacher education and curriculum delivery in England" in Ross, A. (ed) Educație civică: Europa și lumea întreagă. London, CiCe 2006 pp 37 – 52.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

etnic, incidente de rasism, felul în care copiii învață engleza ca o limbă suplimentară și cum răspunde școala nevoilor social emoționale, fizice și intelectuale.

- **Slovenia**

Lipsa de pregătire a profesorilor sloveni în a instrui copiii din familii de imigranți și absența din educația profesorilor a programelor de îmbunătățire a abilităților în acest domeniu a fost combătută printr-un proiect acreditat de Ministerul Educației ce a inclus elaborarea unei programe specializate de către o echipă de experți. Au fost descoperite lacune similare în instruirea profesorilor în multe părți ale Europei, în special cu privire la predarea elevilor romi.

Proiectul a fost finanțat timp de un an (2010 – 2011) de către Fondul European de Integrare a Resortisanților Țărilor Terțe și a fost desfășurat de către Fundația Milan Smecka³¹. Douăzeci și doi de profesori de școală primară au fost recrutați și instruiți pentru a-și îmbunătăți cunoștințele și capacitățile pentru instruirea incluzivă a copiilor de imigranți. În timpul instruirilor interne ei și-au dezvoltat pregătirea pentru instruirea generală la clasă cu planuri individuale pentru instruirea pe termen lung a copiilor de imigranți din școlile lor. Profesorii și o echipă de experți au evaluat apoi aceste instrumente; experții au vizitat de asemenea școlile ca observatori pasivi. La sfârșit, profesorii au prezentat planurile lor educaționale finalizate în fața echipei de experți. Un obiectiv al proiectului a fost de a disemina instrumentele educaționale către un public pedagogic mai larg. Nu există informație dacă acest lucru a avut loc deja.

Este posibil ca, cu o ușoară modificare, instrumentele educaționale elaborate în cadrul acestui proiect să poată avea o valoare egală pentru îmbunătățirea accesului, participării și performanțelor copiilor romi în sistemele educaționale ale altor state ale CE în care profesorii sunt insuficient pregătiți pentru a preda copiilor romi.

- **Grecia**³²

Un program național „Conectarea școlii cu comunitatea,, a inclus modalități inovatoare pentru a implica familiile de imigranți în diferite aspecte din viața școlii locale. Principalele elemente ale programului au fost acțiuni ce au implicat direct părinții imigranți

---

³¹ Site-ul european cu privire la integrare :

http://ec.europa.eu/ewsi/en/practicae/details.cfm?ID_ITEMS=20070.

³² Informații disponibile la <http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID-ITEMS=40279>.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

și profesorii. Acest proiect, ce a vizat părinții imigranți și copiii ar putea fi cu ușurință un model de instruire a profesorilor cu privire la problematici interculturale atunci când cultura minoritară este cea a romilor.

Profesorii au fost conștienți de sprijinul limitat din partea Ministerul Educației; a existat o nevoie de a răspunde eșecurilor școlare și excluziunii sociale a elevilor imigranți, lipsei de cunoaștere publică și înțelegere a anumitor grupuri de imigranți, a nevoilor și drepturilor acestora și a lipsei de înțelegere a problemelor cheie de discriminare cu care aceștia se confruntă, precum și lipsei de instruire specifică a oficialilor cheie în a trata cu grupuri anumite de imigranți pentru a asigura accesul adecvat la drepturile lor și pentru a preveni practicile discriminatorii.

Mai mult de 400 de profesori din școlile primare și gimnaziale au fost instruiți pentru a fi mai eficienți în relaționarea cu clasele ‚multiculturale’ și în stabilirea de legături mai puternice între familiile de imigranți și comunitățile gazdă. Un element esențial a fost instruirea profesorilor cu privire la aptitudini de comunicare interculturală; această instruire a fost oferită prin intermediul seminariilor de instruire a profesorilor. Profesorii au învățat să fie mai eficienți în lucrul cu clasele multiculturale; ei au devenit de asemenea mai eficienți în stabilirea de legături mai puternice între familiile de imigranți și comunitățile gazdă. Proiectul a sensibilizat profesorii cu privire la un număr de probleme zilnice în clasă și a oferit materiale interculturale pentru a fi utilizate în viitor. Au fost folosite resurse ale unităților școlare. Finanțarea, mai ales pentru costurile operaționale (de ex. transport) a fost furnizată de către Programul Operațional al UE „Educație și Învățare pe tot parcursul Vieții”. Seminariile de instruire au avut loc fie la școlile participante sau în sediile universităților sau în diferite locații pentru conferințe din întreaga Grecie. Rețeaua ‘Xenia’ a fost înființată pentru a cultiva dialogul între profesorii care au participat sau care doresc să participe la activități interculturale. Raportul proiectului afirmă că “Presiunile de timp și barierele birocratice au descurajat mulți profesori de la a participa și au întârziat semnificativ lansarea de inițiative revoluționare; profesorii au observat că și-ar fi dorit să existe mai mult timp pentru implementarea proiectului și un sprijin instituțional mai bun din partea Ministerului Educației și a autorităților locale.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- **Republica Cehă**³³

Problema educației elevilor străini și a integrării acestora în societatea cehă a fost abordată prin dezvoltarea unui portal web www.inkluzivniskola.cz care se concentra pe probleme de educație a elevilor străini și integrarea acestora în școlile cehe. Portalul web încearcă să explice complexitatea integrării străinilor. Partea organizatorică a portalului se axează pe probleme de integrare a străinilor și activitatea pedagogică cu aceștia, și pe diversitate bazată pe principiile educației incluzive. Profesorii pot utiliza portalul pentru a găsi exemple de bune practici, studii de caz ilustrative, fișiere descărcabile, materiale de studiu și link-uri. Portalul, ce oferă informații cu privire la diferite practici din Republica Cehă și din alte țări, va asista profesorii în rezolvarea cazurilor individuale.

Din martie 2010 până în iunie 2011 portalul web a primit peste 50.000 de vizite, din care aproape 40.000 din partea unor vizitatori unici. Portalul web a fost susținut de către Ministerul Educației și finanțat prin Fondul European de Integrare. Deși raportul nu menționează costurile de dezvoltare, înființare și menținere a portalului web, în timp este posibil să se dovedească a fi o modalitate mult mai economică de a informa profesorii cu privire la chestiuni esențiale ce nu au fost incluse/nu sunt incluse în programa de instruire a profesorilor. S-ar putea ca aceasta să fie o resursă utilă ce poate să fie reprodusă cu ușurință în alte țări.

Concluzii preliminare privind pregătirea profesorilor și a personalului didactic:

Fiecare din proiectele de mai sus poate fi cu ușurință un model de instruire a cadrelor didactice cu privire la aspectele interculturale atunci când cultura minoritară este cea romă. În cazul în care profesorii din România și din alte părți ale Europei urmează să facă față provocărilor asociate diversității culturale, precum și nevoilor la scară largă diferite ale fiecărui elev, ei trebuie să dobândească cunoștințe și competențe relevante. Mulți profesori au fost educați într-o perioadă în care se acorda puțină atenție mărturiilor privind discriminarea și în majoritatea cazurilor experiențele proprii ale profesorilor aveau loc în cadrul culturilor majoritare. În scopul de a asigura că profesorii înșiși sunt capabili să facă față și să gestioneze discriminarea sunt necesare o serie de etape importante în realizarea intervențiilor: la nivel inițial, prin programa universitară, în cazul examenelor de titularizare

---

³³ Informații disponibile la: http://ec.europa.eu/ewsi/en/practice/details.cfm?ID_ITEMS=21034.

și ca parte a dezvoltării profesionale continue. Formarea ar trebui să ofere profesorilor resursele personale și practice de durată de care au nevoie pentru a aduce informațiile interculturale în clasă și pentru a se simți încrezători în împărtășirea acestora cu elevii lor și cu părinții elevilor.

E. Asigurarea accesului la grădiniță și influența acesteia asupra experiențelor școlare ulterioare

Programele de educație timpurie a copiilor, mai ales cele pentru copii foarte mici pot include activități pentru a îmbunătăți abilitățile parentale și încrederea mamelor și pentru a construi relații pozitive între părinți și instituțiile educaționale. Următoarele sunt exemple de practici care au potențialul de a promova egalitatea de șanse.

- **Bulgaria³⁴**

Acest proiect a încercat să răspundă ratei ridicate de copii romi care abandonează școala, ratei ridicate a mortalității infantile și stării precare de sănătate a copiilor romi prin oferirea de servicii de sănătate comunitară și sociale. Proiectul a implicat psihologi, personal medical, asistenți sociali și a instruit lucrătorii comunitari din comunitățile de romi să lucreze cu familii cu copii din două grupe de vârstă: 0-3 și 4-6.

Pentru copii între 0 -3 ani, accentul se pune pe îmbunătățirea abilităților parentale pentru mame; activitățile includ evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și abilităților parentale, opt sesiuni de trei ore privind îmbunătățirea abilităților parentale în îngrijirea copiilor; consultații medicale, stimulente adecvate în funcție de vârstă pentru participarea regulată (mici pachete de pampers, șampon pentru bebeluși, etc.). Rezultatele includ îmbunătățirea sănătății mentale a copiilor, abilităților parentale ale mamelor – menținerea unei rutine zilnice, reacții non-violente la purtarea nepotrivită, jocul regulat cu copilul pentru dezvoltarea abilităților cognitive, lingvistice, sociale și motorii. Îmbunătățirea încrederii în sine, comportament de a solicita ajutor, abilități de planificare familială și angajament de a investi eforturi în dezvoltarea cu succes a copiilor lor. S-a observat de asemenea o îmbunătățire în starea de sănătate a copiilor – părinții au putut să dobândească cunoștințe cu privire la sarcini sănătoase, îngrijirea și hrănirea copiilor, cu acces la o bucătărie deschisă.

³⁴ International Step by Step Association (ISSA), 2009, Prezentarea investițiilor de succes și a parteneriatelor în serviciile ECD (dezvoltare timpurie a copiilor) – Manual de experiențe ECD, inovații și lecții din Europa Centrală și de Est/Comunitatea Statelor Independente.

Pentru copii cu vârste între 4 – 6 ani, accentul se pune pe dezvoltarea abilităților cognitive, sociale, lingvistice și motorii. Activitățile includ evaluarea nevoilor de diagnostic, program de motivare pentru cei care lucrează cu romii, sesiuni zilnice de 3 ore de construire a capacității (cu o gustare sănătoasă), sesiuni de instruire lunare privind abilitățile parentale. Rezultatele includ creșterea numărului de copii care au primit servicii de dezvoltare timpurie, îmbunătățirea abilităților cognitive, lingvistice, sociale și motorii și o mai bună abordare a educației și; reducerea abandonului școlar, atitudini și abilități parentale îmbunătățite de a ajuta copiii să se pregătească pentru școală.

ISSA nu a furnizat nici o informație cu privire la costurile proiectului ce a fost implementat de către Fundația pentru Sănătate și Dezvoltare Socială. Acesta este descris ca fiind potrivit pentru așezările mari de romi, pentru care fondurile publice sunt limitate și construirea numărului necesar de grădinițe nu se justifică economic.

- **Serbia**³⁵

Un obiectiv național de dezvoltare al Serbiei adoptat în 2006 este să asigure până în 2015 că 70% din toți copiii cu vârste între 3 și 7 ani merg la grădiniță, cu un accent deosebit asupra copiilor din populațiile vulnerabile, a copiilor care trăiesc în mediul rural, a copiilor cu dizabilități, etc. Planul de Acțiune pentru Îmbunătățirea Educației Romilor (2005) a recunoscut de asemenea explicit necesitatea de a extinde includerea copiilor în instituțiile preșcolare. Proiectul IMPRES, susținut din fonduri europene și implementat în perioada februarie 2011 – mai 2015 este derulat în comun de către Ministerul sârb al Educației, Științei și Dezvoltării Tehnologice și SOFRECO, o firmă internațională de consultanță ce are birouri în Belgrad.

Legea privind învățământul preșcolar (2010) descrie principiile educației preșcolare (Art. 4): disponibilitate – drepturi egale de acces fără discriminare; democrație – luarea în considerare a nevoilor și drepturilor copiilor și familiilor – transparență; realism – abordare holistică față de copil; înțelegerea diversității; și dezvoltare – îmbunătățire continuă. Copiii provenind din grupurile vulnerabile au prioritate în înscrierea la instituțiile preșcolare (art. 13); o abordare personalizată necesită sprijin suplimentar pentru copiii cu dizabilități și copiii provenind din zone dezavantajate socio-economic sau altfel (art. 16). O lege din 2011

---

³⁵ Informații disponibile la: www.impress.rs.

stabilește criteriile de stabilire a priorităților la înscriere, având prioritate copii din zece grupuri diferite vulnerabile din punct de vedere social.

Pe baza unor sondaje și analize de date, au fost identificate 15 municipii; la începutul proiectului, servicii preșcolare erau furnizate și aproximativ 5700 copii erau înscriși într-o formă sau alta de învățământ preșcolar din rândul acelor 15 municipii ce au fost selectate pentru proiect. S-a oferit consiliere cu privire la organizarea de rețele preșcolare care implicau sistemul de educație preșcolară, servicii de sănătate și servicii sociale pentru ONG-uri, instituții care lucrează cu copiii marginalizați, reprezentanți ai autorităților publice locale și părinți. Rețelelor li s-a oferit o metodologie și un 'set de instrumente' de planificare și gestionare a serviciilor preșcolare la nivel de municipiu. Au fost elaborate norme metodologice de auto-evaluare a acestora. Au fost elaborate metode educaționale incluzive și bazate pe o abordare holistică destinate copiilor vulnerabili.

Fondurile UE au fost folosite parțial pentru a finanța capacități suplimentare: achiziționarea și dotarea de grădinițe noi în șase municipii și de vehicule ce vor fi folosite ca 'grădinițe mobile' pentru nouă regiuni aflate la distanță.

Metodologii participative solide cu angajarea și implicarea actorilor locali au permis elaborarea reformei pe baza testării și controlului local. Mai mult de 1000 copii marginalizați ce nu fuseseră înscriși la grădiniță anterior au beneficiat de elaborarea de programe educaționale speciale și specializate; aproape 300 de copii excluși social, vulnerabili din zone îndepărtate au putut avea acces la grădiniță prin intermediu 'grădinițelor mobile'; șapte noi grădinițe au creat oportunități pentru încă 450 de copii de a avea acces la învățământul preșcolar. Per total, mai mult de 1700 alți copii din cele 15 regiuni au beneficiat de proiect – ceea ce reprezintă o creștere de aproape 30% a accesului la educație preșcolară în aceste regiuni.

Acest proiect IMPRES a beneficiat de implicarea UE – nu numai ca finanțator, ceea ce a creat oportunitatea de a lua în considerare și a planifica un program de reformă a educației preșcolare – ci și, cu sprijinul Ministerului Educației, Științei și Tehnologiei de a avea o abordare cuprinzătoare și holistică dând prioritate copiilor din grupurile vulnerabile. Proiectul demonstrează că impulsul care a dus la elaborarea noii legislații privind învățământul primar și gimnazial și care era destinat să îmbunătățească accesul la învățământ preșcolar de calitate, mai ales pentru cei mai vulnerabili copii poate fi de asemenea valorificat la nivelul furnizării de servicii preșcolare pentru a planifica și implementa servicii locale noi și îmbunătățite.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- **Armenia**³⁶

În satul Voskepar, regiunea Noyemberyan nu exista o grădiniță încă din timpurile sovietice. Satul are 1150 de locuitori, 43 copii de vârstă preșcolară și nu are niciun serviciu pentru copiii sub 7 ani. Satul este una dintre cele mai dezavantajate regiuni din țară.

Fundația de binefacere Step by Step (SbS) este un proiect educațional comunitar. Acesta este destinat să ajute familiile să își educe copii într-un mediu domestic și să îi pregătească pentru școală. Pentru a obține sprijin guvernamental local, au fost organizate mai multe întâlniri cu autoritățile satului pentru a aduce în discuție importanța critică a primilor ani și pentru a explica proiectul; ca urmare, primarul a oferit o cameră din biroul său pentru organizarea de sesiuni lunare de consiliere parentală.

Centrele SbS au organizat sesiuni lunare pentru familiile care nu și-au trimis copiii la grădiniță. Odată pe lună un grup de părinți din comunitate s-au întâlnit să discute probleme legate de îngrijirea copiilor, dezvoltare și învățare. Familiilor li s-au oferit materiale educaționale pentru a fi utilizate acasă în lucrul cu copiii lor.

Prioritatea este de a asigura ca atunci când copiii ating vârsta școlară să fie fizic și psihologic sănătoși, bine hrăniți, curioși din punct de vedere intelectual, încrezători social și echipați cu o bază solidă pentru învățare pe tot parcursul vieții. SbS a observat “Prin intermediul proiectului am învățat că investirea în educația părinților este la fel de importantă ca investirea în instruirea profesorilor. Este de asemenea important să beneficiem de un parteneriat și sprijin comunitar pentru a asigura durabilitatea inițiativelor de îngrijire și dezvoltare a copilului”.

- **Bosnia și Herțegovina**³⁷

Copiii care locuiau în zone îndepărtate din regiunile Goradze și Mostar nu au avut posibilitatea de a merge regulat la grădiniță, deoarece nu exista niciuna în zonă; părinții nu puteau să îi ducă la grădiniță deoarece erau șomeri sau nu aveau bani pentru transport. Soluția a fost de a înființa grădinițe mobile gratuite – în care profesorii să lucreze cu copiii de

---

³⁶ International Step by Step Association (ISSA), 2009, Prezentarea investițiilor de succes și a parteneriatelor în serviciile ECD (dezvoltare timpurie a copiilor) – Manual de experiențe ECD, inovații și lecții din Europa Centrală și de Est/Comunitatea Statelor Independente.

³⁷ International Step by Step Association (ISSA), 2009, Prezentarea investițiilor de succes și a parteneriatelor în serviciile ECD (dezvoltare timpurie a copiilor) – Manual de experiențe ECD, inovații și lecții din Europa Centrală și de Est/Comunitatea Statelor Independente.

COPii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

2 ori pe săptămână, câte 2 până la 3 ore de fiecare dată. Școlile primare din sate au oferit spațiu, curățenie, încălzire, electricitate și mobilă. SOS Kinderdorf International oferă jucării, materiale didactice și angajează profesori care să călătorească la locurile de predare. În urma succesului inițial SOS Kinderdorf a propus ca proiectul să fie extins. Administrația locală a oferit un autobuz pentru transportul profesorilor, grădinițele locale și-au împrumutat profesorii, iar SOS Kinderdorf a angajat un coordonator de proiect și a suportat costurile materialelor educaționale și ale benzinei. Când administrația locală a trecut printr-o criză și nu și-a mai permis să suporte cheltuielile de întreținere și înregistrare ale autobuzului, partenerii proiectului au preluat această obligație.

Obiectivele au inclus creșterea numărului de copii din zonă care merg la școală, dezvoltarea de parteneriate cu grădinițele publice, școlile primare, autoritățile locale și donatori; pregătirea pentru școală a copiilor cărora altfel li s-ar fi refuzat educația, promovarea dezvoltării lor în funcție de nivelurile de vârstă corespunzătoare și recomandarea serviciilor profesionale corespunzătoare (logoped, medic pediatru, ortoped, etc.) și oferirea de cunoștințe părinților cu privire la dezvoltarea copilului și abilități parentale și oferirea oportunității de a comunica cu profesioniștii relevanți din domeniul educației și al sănătății. Activitățile au inclus întâlniri cu părinții pentru a discuta chestiuni privind dezvoltarea copilului lor, ateliere educaționale pentru părinți pe probleme legate de dezvoltarea copilului și întâlniri cu părinții, iar pentru profesioniști instruire și ateliere în scopul schimbului de bune practici.

În consecință atunci când au fost testați de administratorii de școală la înscriere, copiii au obținut rezultate bune. Părinții au fost mai competenți și mai încrezători în a-l ajuta pe copilul lor să se pregătească pentru școală. Profesorii de școală primară au schimbat bune practici cu profesorii ce lucrau în grădinițe mobile.

Concluzii preliminare privind creșterea participării romilor și a altor comunități marginalizate în educația timpurie a copiilor/ accesul la grădiniță:

Proiectele de mai sus, toate inițiate de ONG-uri, demonstrează avantajele multiple pe care le poate avea educația timpurie bine planificată și bine coordonată a copiilor. Proiectele cu copii foarte mici au putut, cu participarea profesioniștilor din domeniu, să încorporeze lecții importante pentru părinții romi cu privire la sănătatea și dezvoltarea copiilor și la valoarea educației. Grădinițele pentru copii preșcolari de vârste mai mari, atât permanente, cât și

mobile au fost eficiente, pregătind copii, altfel privați de educație, pentru a intra cu succes în școala primară. Mai mult, înființarea unei grădinițe poate fi un catalizator pentru relații mai strânse între școală și comunitate.

F. Creșterea implicării părinților romi cu privire la educația copiilor lor

Unul dintre motivele cel mai des invocate pentru rezultatele slabe școlare ale copiilor romi, ale frecvenței reduse a cursurilor și educației timpurii îl reprezintă presupusa lipsă de interes a părinților cu privire la educația copiilor lor. Există un consens larg că acesta este un obstacol major, ce trebuie depășit pentru ca copiii romi să obțină și să se bucure de aceleași oportunități educaționale ca cei români.

- **Ungaria**

În cadrul Proiectului³⁸ Meséd (tradus: “povestea noastră”), mici proiecte pilot au fost înființate în cinci regiuni din Ungaria. Fiecare proiect pilot a implicat mame rome în grupuri între 8 și 15, care s-au întâlnit cu un facilitator rom instruit pentru sesiuni de două ore. La începutul fiecărei sesiuni, membrii grupului au primit o nouă carte de povești pentru copii; au fost alese cărți care transmiteau mesaje copiilor cu privire la sentimentele, comportamentele lor și alte “lecții de viață”. Mamele citeau pe rând povestea cu glas tare; facilitatorul a ghidat lectura și a încurajat purtarea de discuții cu privire la poveste și ilustrații. Facilitatorul este capabil să antreneze mamele în lecturarea textului și în același timp să dezvolte o tehnică de predare model pe care mamele să o poată folosi cu proprii lor copii. Facilitatorul, încurajează de asemenea femeile să își exprime sentimentele și dificultățile lor ca părinți, într-un mediu de susținere în care nu încapă critică ceea ce ajută la dezvoltarea unui sistem de colaborare de sprijin reciproc între membrii grupului.

Cele mai multe dintre mamele participante nu aveau altă educație decât școala primară; câteva nu finalizaseră școala primară, abandonând-o din motive precum sarcina sau

---

³⁸ Meséd a fost inițiat în cadrul mai larg al proiectului ‘A Good Start’ (‘AGS’) (un bun început) desfășurat de Roma Education Fund (REF) cu trei parteneri internaționali și zece parteneri locali din Ungaria, FYROM, România și Slovacia pentru implementare. AGS își propune să abordeze inegalitățile majore din accesul romilor la serviciile de educație și îngrijire timpurie (ECEC). Kavanagh, Dr. M., *Case Study of the Meséd Project*, Roma Education Fund, “Closing the Gap in Educational Outcomes between Roma and non-Roma”, iulie 2011; disponibil la: http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/documents/case_study_of_the_mesed_project-corrected.pdf.

barierele financiare. Un sondaj demografic al gospodăriilor implicate în proiectul pilot în două zone a arătat, de exemplu, că există diferențe de acces la serviciile de uz casnic, majoritatea acestora având curent electric și televiziune, însă multe dintre casele dintr-o zonă nu aveau apă curentă. Rezultatele raportate includ o atitudine pozitivă îmbunătățită a mamelor în privința valorii educației, o nouă încredere în sine, relații de sprijin între femei și stabilirea unui loc de întâlnire comun. Mamele au obținut competențe de a facilita învățarea copiilor lor. Cărțile, pe care anterior familiile nu au avut oportunitatea de a le achiziționa, au devenit o sursă de mândrie atât pentru mame, cât și pentru copiii acestora.

Roma Education Fund (REF) în raportul său³⁹ subliniază importanța colaborării cu autoritățile locale; REF încearcă, ori de câte ori este posibil să aleagă locații pentru proiectele sale unde există deja atitudini pozitive în privința educației și în care un proiect sprijinit din exterior va putea fi dezvoltat.

- **Grecia**

Un program la nivel național „Conectarea școlii cu comunitatea” în Grecia se bazează pe creșterea rolului și nivelului de implicare a părinților în școli pentru a îmbunătăți performanța academică a copiilor și a promova mai bine diferitele competențe socio-culturale și interculturale. Scopul programului este de a combate eșecul școlar și excluziunea socială a studenților imigranți prin metode inovatoare de a angaja familiile lor în diferitele aspecte ale vieții școlare. În toate regiunile Greciei și timp de trei ani (2010 – 2013) au participat în total 278 de școli primare și gimnaziale, în care s-au implicat 462 profesori. Mai mult de 1000 de familii de imigranți au fost informate cu privire la proiect și au fost invitate să participe.

Proiectul a inclus următoarele intervenții:

- a) Introducerea ‘mediatorilor interculturali’, respectiv imigranți fluenți în greacă care urmau să consolideze relația dintre școală și familiile de imigranți; acest element a fost evaluat ca funcționând bine, dar a fost întârziat din cauza timpului necesar pentru a crea o bază de date cu familiile de imigranți.
- b) Introducerea unui ‘părinte adoptiv’ - un cetățean grec ce va ‘adopta’ un părinte dintr-o familie de imigranți și îl/o va ajuta să-și îmbunătățească contactul cu școala

---

³⁹ *A Good Start: Mainstreaming the Access of Disadvantaged Romani Children to Quality Early Childhood Education and Care*, Roma Education Fund, 2013, disponibil la: http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/ags_pp1_screen.pdf.

locală; acest element a avut mai puțin succes, deoarece majoritatea părinților greci nativi au fost foarte precauți cu privire la „adoptarea” unor părinți imigranți.

- c) ‘Unități de consiliere’ mobile care au vizitat familiile de imigranți și au organizat întâlniri părinți – profesori; acest element nu a avut foarte mult succes; unitățile mobile nu au funcționat cum fusese planificat. Presiunile de timp și barierele birocratice au descurajat mulți părinți și părinți imigranți de la a participa.
- d) Încurajarea părinților imigranți să își ajute copiii cu temele.
- e) Încurajarea părinților imigranți să participe la activitățile școlare și să aducă la școală material cultural din țara lor de origine.

Programul a fost organizat de către Universitatea Mării Egee; a fost finanțat de către Programul Operațional al UE “Educație și Învățare pe tot parcursul Vieții”: cadrul de referință național strategic 2007 – 2013, cu privire la costurile operaționale; au fost angajați doi administratori part-time. Au fost utilizate resurse ale școlilor individuale.

Profesorii și familiile de imigranți care au participat au evaluat pozitiv desfășurarea proiectului; toți ar fi dorit să fi existat un sprijin instituțional mai bun din partea Ministerului Educației sau a autorităților locale. Recomandările ulterioare evaluării au inclus combaterea birocrăției excesive, acordând mai multă libertate școlilor individuale; instituționalizarea practicilor interculturale; crearea unor structuri permanente și a unor proceduri pentru consolidarea legăturilor școală-familie; sprijin financiar și administrativ îmbunătățit pentru proiecte viitoare similare; întâlniri profesori – părinți mai frecvente. Organizatorii au recunoscut că până la urmă metodele testate de ei vor trebui instituționalizate de către școli, autoritățile locale și Ministerul Educației, fiind de acord că și finanțarea corespunzătoare va fi necesară.

Este rezonabil să ne așteptăm ca o parte din părinții imigranți ajunși în Grecia să fi avut o educație bună în țara lor de origine, astfel că ei vor reține atitudini pozitive privind educația copiilor lor; sarcina de a crește implicarea lor este posibil să fie una mai simplă, care ar trebui să implice aspecte culturale și de depășire a xenofobiei, însă în contextul unor părinți deja convinși cu privire la valoarea educației pentru copiii lor. Alți imigranți, asemănători unora dintre părinții romi, ar fi putut avea experiențe școlare negative și încurajarea implicării lor va necesita nu numai abordarea problemelor de cultură, diferență lingvistică și xenofobie, ci și construirea încrederii și aprecierea beneficiilor unei bune educații pentru copiii lor.

COPii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- **Marea Britanie**

Studii de caz realizate în 2009 în zece școli gimnaziale, cinci școli primare și cinci unități de educație alternativă în Anglia și Țara Galilor descriu modul în care școlile au reușit să dezvolte relații pozitive cu părinții elevilor țigani, romi și nomazi, astfel că acești părinți au manifestat mai multă înțelegere pentru școală și avantajele pe care aceasta le poate oferi copiilor. Următoarele rezumate descriu cinci metode diferite adoptate de școli diferite.⁴⁰

Școala A: Personalul didactic a vizitat părinți romi acasă. Ei au făcut eforturi deosebite pentru a-i încuraja să participe la seara părinților romi, pentru care se furniza transport comunitar. La seara părinților, părinții romi au fost bine primiți și li s-a oferit o imagine asupra modului în care funcționează școala, a sistemului educațional și examinărilor și așteptărilor din partea elevilor.

Școala B: Școala și-a anulat orele pentru o zi întreagă, astfel ca toți părinții să poată veni la o oră convenabilă pentru ca și personalul să aibă timp suficient pentru a se ocupa corespunzător de diferite familii.

Școala C: Din cauza experiențelor școlare negative ale multor părinți romi, școala a considerat necesar să se implice în activități de mobilizare. Mai degrabă decât să aștepte părinții romi să vină la școală, personalul didactic i-a vizitat acasă însoțiți de un asistent social pe care părinții îl cunoșteau deja. Școala dorea să ajute părinții să înțeleagă potențialul copiilor lor și cum poate fi acesta realizat la școală.

Școala D: Școala a înființat forumuri pentru părinți de diferite etnii/naționalități. Părinții puteau veni la școală pentru a discuta despre problemele care îi afectează (de exemplu faptul că copiii nu veneau la școală) și ce ar putea face școala pentru a încerca să îmbunătățească situația.

E: Școala a realizat o îmbunătățire în calitatea și cantitatea interacțiunilor părinților romi cu școala, demonstrând înțelegere pentru culturile acestora și pentru motivele îngrijorărilor și preocupărilor lor; școala s-a asigurat că toți părinții au primit informații relevante cu privire la școală și la evoluția copiilor lor în timp util și într-o formă adecvată.

Rezumatele scurte de mai sus cu privire la măsurile luate de diferite școli nu iau în considerare existența condițiilor prealabile din cadrul școlilor cu privire la luarea acestor măsuri, respectiv faptul că școala este pregătită să aloce personal în acest scop, că

---

⁴⁰ "Îmbunătățirea rezultatelor elevilor țigani, romi și nomazi: raport final", Fundația Națională pentru Cercetare în domeniul Educației, publicat de către Ministerul Educației, octombrie 2010 disponibil la: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181669/DFE-RR043.pdf.

personalul înțelege cultura și experiențele anterioare ale părinților, că școala este pregătită să asculte și să răspundă preocupărilor părinților și să asigure menținerea comunicării cu părinții într-o formă corespunzătoare pe tot parcursul perioadei de școlarizare.

Concluzii preliminare cu privire la sporirea angajamentului părinților romi cu privire la educația copiilor lor:

Niciunul dintre proiectele discutate cu excepția celor din Marea Britanie nu este pe deplin instituționalizat în cadrul sistemelor educaționale de stat. Unele dintre acestea sunt inițiative în domeniul școlar, iar altele sunt inițiativa organizațiilor externe preocupate de îmbunătățirea oportunităților educaționale ale copiilor romi și aparținând altor minorități; una s-a dezvoltat din ceea ce a fost de fapt un exercițiu de cercetare de politici. Proiectele având scopul de a spori angajamentul părinților în educație ar putea include acțiuni de îmbunătățire a rezultatelor în dezvoltarea copiilor lor prin îmbunătățirea cunoștințelor și a încrederii părinților cu privire la sănătatea și bunăstarea copiilor lor. Unul dintre proiectele descrise mai sus a încercat să ajute mamele romi să depășească barierele personale și sociale care au împiedicat implicarea lor cu privire la educația copiilor, respectiv lipsa de încredere în sine, izolarea personală, experiențele școlare negative, nivelul scăzut de alfabetizare, lipsa de cunoștințe cu privire la sănătate și nutriție.

Excepția o reprezintă exemplele din Marea Britanie. Trebuie remarcat totuși că din 2001 toate școlile susținute de stat din Anglia și Țara Galilor au obligația legală în îndeplinirea tuturor funcțiilor lor de a ține seama de necesitatea de a elimina discriminarea rasială și de a promova/îmbunătăți egalitatea de șanse între membrii diferitelor grupuri rasiale. Pentru a se conforma acestei obligații legale, se așteaptă ca o școală care recunoaște dezavantajul relativ al elevilor săi romi să ia în considerare măsurile pe care le-ar putea lua pentru a îmbunătăți participarea și nivelul de educație al acestor copii. Obligația școlilor, a autorităților din domeniul educației, ministerelor și departamentele guvernamentale de a se conforma acestei obligații legale privind egalitatea rasială (art. 149 al Legii Egalității din 2010) este un factor semnificativ care diferențiază inițiativele instituțiilor de stat din Marea Britanie față de alte state europene.

În general aceste modele oferă exemple utile de diferite metode care ar putea fi utilizate pentru a spori angajamentul părinților minoritari cu privire la educația copiilor lor. Anumite metode au fost considerate ca având mai puțin succes; principalul motiv pare a fi fost subestimarea etapelor pregătitoare necesare. Idei având potențial de a atinge obiectivele

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

stabilite au fost împiedicate de bariere birocratice, așteptări nerealiste cu privire la timpul pe care profesorii sau părinții minoritari erau dispuși să îl aloce, mai ales fără a le fi fost explicate avantajele potențiale.

G. Programe de intervenții și măsuri speciale pentru a asigura o mai mare integrare și oportunități educaționale pentru copiii romi

Majoritatea țărilor din Europa recunosc acum că în lipsa unei forme de intervenție, incluzând măsuri destinate să răspundă nevoilor lor specifice, copiii romi vor continua să fie dezavantajați în domeniul educației. Deși au existat și continuă să existe proiecte specifice în România, de multe ori finanțate și/sau având resurse alocate din partea organizațiilor străine, care sunt menite să îmbunătățească oportunitățile educaționale ale copiilor romi printr-o gamă largă de contribuții diferite din partea școlilor și a comunităților, există puține dovezi cu privire la includerea de către autoritățile de stat sau cele locale a acestor lecții provenite din proiecte în politicile și practicile lor educaționale.

Mai jos redăm un exemplu de măsuri menite să elimine sau să depășească unele dintre principalele obstacole în calea realizărilor educaționale ale elevilor romi.

- **Grecia**

Centrul pentru Studii Interculturale al Universității din Atena a elaborat un program cuprinzător de intervenții pentru a asigura o mai mare integrare educațională a copiilor romi.⁴¹ Programul a avut următoarele obiective: a) îmbunătățirea înscrierii romilor în educația preșcolară și primară; b) reducerea abandonului școlar în timpul primilor ani de școlarizare; c) creșterea numărului de romi care finalizează educația de bază; d) creșterea numărului de romi care să avanseze spre educația gimnazială; e) informarea și sensibilizarea părinților romi și convingerea acestora cu privire la necesitatea de facilita și sprijini înscrierea și continuarea urmării cursurilor școlare de către copiii lor; f) creșterea nivelului de acceptare a copiilor de origine romă de către instituțiile educaționale, autoritățile publice locale și comunitățile locale.

---

⁴¹ Universitatea din Atena, Facultatea de Filozofie, Centrul de Studii Interculturale “Program: ‘educația copiilor romi’ 2010 – 2013: acțiuni de intervenție pentru integrarea școlară a copiilor romi”, aprilie 2013.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Programul a implicat 274 grădinițe, 706 școli primare și 81 școli gimnaziale și în total 2.119 elevi preșcolari, 21.189 elevi din învățământul școlar și 1.884 elevi din învățământul gimnazial. Acțiunile de consolidare a accesului și participării la educația preșcolară s-au făcut în primul rând prin încurajarea părinților în a asigura înscrierea și menține participarea, precum și cu privire la chestiuni asociate precum vaccinarea copiilor de vârste mici.

Pentru a realiza integrarea școlară crescută și participarea regulată, programul a utilizat mediatori romi și a înființat unități speciale în cadrul școlilor ce au încurajat toleranța și comunicarea interculturală. Activitățile au inclus toate părțile interesate în cadrul procesului educațional: elevi, părinți, profesori, directori de școală, personal administrativ și membri ai comunității academice. Intervențiile la unitățile școlare au inclus sprijin paralel pentru elevii romi, programe de instruire colectivă, grupuri foarte mici – învățare individuală, portofoliu pentru elevi. Manuale de specialitate au fost furnizate, precum și ghiozdane școlare, penare și alte materiale utile.

A fost furnizat transport de la taberele de romi către școli. S-au organizat și clase de tutorat după orele de școală, prin care s-au oferit servicii personalizate de suport didactic pentru a acoperi diferențele cognitive și culturale. Cursurile de școală au avut succes în motivarea elevilor; scopul lor principal a fost de a sprijini tranziția către următorul nivel educațional și de a descuraja abandonul școlar. Ateliere de creație, ce au inclus practici culturale ale romilor au sporit interesul elevilor pentru școală. Asistenți sociali au fost implicați pentru a identifica nevoile educaționale ale familiilor de copii romi și au încurajat participarea adulților la programe de alfabetizare.

Programul a cuprins formare la locul de muncă cu privire la aspecte pedagogice, inclusiv interculturalitate. S-a oferit instruire directorilor din învățământ, managerilor, profesorilor și personalului didactic, creând un cadru informat și angajat care ar încerca în mod colectiv să elimine stereotipurile negative și refuzul anumitor directori de a înscrie copii romi, precum și refuzul anumitor profesori de a accepta copii romi în clasele lor. Programul a oferit practici de formare intra-școlare și practici de instruire generală pentru toți cei care lucrează în domeniul educației. Au fost elaborate modele de diferite practici de instruire, precum și noi materiale de predare și învățare.

Psihologi și asistenți sociali oferă sprijin educațional și psihosocial elevilor, părinților romi și joacă un rol important în sprijinirea instruirii profesorilor care vizează îmbunătățirea funcționării comunicării și toleranța interculturală. Mediatorii romi au ținut evidențe ale populației rome din așezări/tabere și au realizat un inventar al copiilor de vârstă școlară ce

nu merg la școală. O comunicare îmbunătățită și cooperarea între unitățile școlare și părinții romi au fost realizate prin intermediul părinților romi și copiii ce au cooperat în realizarea activităților școlare.

În particular, o parte a programului a constat în publicitate, în diseminarea rezultatelor acțiunii „proiectului” în scopul informării și sensibilizării societății și a opiniei publice. Diseminarea s-a realizat la nivel central și regional și a avut în vedere scopul, liniile directe, prioritățile și acțiunile – diferite mijloace și metode pentru a asigura consensul opiniei publice.

O evaluare cuprinzătoare a fost realizată cu scopul influențării Ministerului Educației pentru a furniza măsurile structurale necesare pentru continuarea în viitor a proiectului. Acest proiect național de mari dimensiuni, finanțat în comun de către Fondul Social European al UE și Ministerul național al Educației & Cultelor, Culturii și Sportului a indicat în propria sa evaluare existența unui anumit grad de succes în îndeplinirea tuturor obiectivelor sale.

Concluzii preliminare cu privire la intervențiile și măsurile afirmative având scopul de a asigura o mai mare integrare și oportunități educaționale pentru copiii romi:

Acest caz oferă un exemplu util de bună practică datorită abordării sale cuprinzătoare. S-a recunoscut de la început că educația copiilor romi este afectată de factori din alte domenii, care au fost în afara domeniului de aplicare al acestui program, incluzând locuințele, sănătatea și igiena și diversitatea lingvistică. Factori externi similari sunt susceptibili să influențeze educația copiilor romi din România.

În cadrul educației, proiectul a identificat barierele pentru fiecare etapă, actorii relevanți care ar trebui să se implice și schimbările ce au fost necesare pentru a elimina aceste bariere. Aceasta nu a permis amânarea problemelor către o etapă diferită sau transferul acestora către diferite agenții sau persoane. În viziunea noastră acest program ar trebui să contribuie la îndeplinirea tuturor celor trei obiective descrise mai sus: eliminarea discriminării, promovarea egalității de șanse și încurajarea bunelor relații.

H. Educație incluzivă: legislația națională și practicile stabilite pentru incluziunea educațională și nediscriminarea copiilor cu dizabilități fizice și/sau mentale

Treptat, în domeniul educației din întreaga Europă, abordarea medicală cu privire la copiii cu dizabilități este înlocuită de principiile normalizării și incluziunii. Tratând fiecare copil ca o

persoană unică, cu abilități particulare și nevoi de învățare se poate asigura egalitatea reală de șanse în accesul la sistemul de educație și participarea continuă, care să permită flexibilitate, dacă este necesar. Statul se așteaptă ca obiectivele de învățare pentru copiii cu dizabilități să fie aceleași ca cele stabilite pentru toți elevii.

Fundamentală pentru cele două exemple de mai jos este speranța că majoritatea copiilor cu nevoi educaționale speciale, datorită dizabilităților fizice sau mentale sau problemelor de comportament vor fi educați în școlile majoritare, cu programe individualizate de sprijin, încă de la începutul parcursului lor școlar sau imediat ce aceștia sunt diagnosticați ca având nevoi speciale; numai atunci când există un motiv să se creadă că nevoile de învățare ale unui copil nu pot fi îndeplinite corespunzător într-o școală obișnuită, copilul va fi transferat către o unitate sau instituție de învățământ specială. Legislația națională prevede evaluarea nevoilor educaționale speciale ale copiilor și descrie sprijinul suplimentar sau modificările aduse de experți în consultare cu profesori și părinți la momentul înscrierii în școala primară și în orice stadiu ulterior, pe măsură ce copilul avansează în cadrul sistemului educațional. Se așteaptă ca școala majoritară să facă schimbările și să ofere sprijinul pe care experții îl vor considera necesar pentru a satisface nevoile individuale de învățare ale copilului.

- **Slovenia**⁴²

Slovenia a eradicat abordarea medicală a dizabilității copilului, care fusese în uz din timpul anilor 70. Cu toate acestea, a rămas provocarea de a satisface nevoile copiilor cu dizabilități/cu nevoi educaționale speciale: deficiențele, barierele și/sau tulburările care necesită schimbări sau ajustări ale mediului la copil sau adaptarea acestuia la nevoile copilului.

Slovenia are legislație națională primară și secundară care creează o structură pentru educația copiilor cu nevoi educaționale speciale. Legea privind Sprijinirea Copiilor cu Nevoi Speciale prevede principiile și obiectivele educației copiilor cu nevoi educaționale speciale care includ: șanse egale luând în considerare diversitatea copiilor; integrarea părinților în procesul educațional; condiții adecvate pentru dezvoltarea optimă a copilului; educație realizată la un loc mai apropiat de domiciliul copilului. Această Lege prevede că nevoile copilului trebuie recunoscute cât mai devreme posibil și că intervenția din copilăria timpurie trebuie să aibă loc simultan.

---

⁴² Agenția Europeană pentru Nevoi Speciale și Educație Incluzivă – un rezumat național complet – Slovenia, disponibil la: www.european-agency.org/country-information/slovenia/national-overview/complete-national-overview.

Copiii cu nevoi educaționale speciale pot frecventa:

- Școlile și grădinițele de masă,
- Școlile care oferă programe adaptate,
- Unitățile din cadrul școlilor de masă ce urmează programul adaptat,
- Unitățile din instituțiile speciale - în principal copii cu una sau mai multe deficiențe pe lângă dizabilitatea lor principală – care necesită o activitate adaptată, îngrijire, reabilitare ce nu poate fi furnizată în cazul includerii acestora în școlile majoritare.

Majoritatea copiilor cu nevoi educaționale speciale frecventează școlile de masă unde primesc asistență profesională suplimentară după cum decide comisia de sprijin – inclusiv ore suplimentare pentru depășirea deficiențelor sau a barierelor, forme adaptate de învățare, un asistent permanent sau temporar pentru a ajuta elevii cu deficiențe fizice grave. Asistarea elevilor cu deficiențe mai severe sau dizabilități fizice pentru a sprijini integrarea lor în educație este plătită de către Ministerul Educației, Științei, Culturii și Sportului. Instrucțiunea de sprijinire pentru fiecare copil cu nevoi educaționale specifice prevede dreptul copilului la ore suplimentare sau asistență profesională pentru a depăși barierele, deficiențele și tulburările. Școlile sunt în măsură să reducă numărul de elevi dintr-o clasă care include elevi cu nevoi educaționale speciale.

Din rândul grupurilor de copii cu nevoi educaționale speciale integrați în școlile de masă fac parte:

- Copii cu deficiențe în domeniul educațional special,
- Copii cu probleme emoționale/comportamentale; aceia ce au probleme suplimentare, de multe ori ca rezultat al unui mediu familial disfuncțional frecventează școli din cadrul instituțiilor specializate.
- Copiii cu probleme de vorbire, limbă – dacă sunt severe pot frecventa școlile care oferă un program adaptat,
- Copii cu dizabilități fizice ce frecventează o instituție corespunzătoare abilităților lor intelectuale,
- Majoritatea copiilor surzi/cu deficiențe de auz și copiii orbi/cu deficiențe de vedere.

Copiii preșcolari pot frecventa grădinițe care oferă programe adaptate sau pot frecventa grădinițe în care li se oferă asistență profesională.

Copii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Numărul de copii alocați școlilor de masă și grădinițelor este în continuă creștere. La nivel național s-a stabilit o cooperare între școlile de masă și instituții specializate unde sunt exemple de bună practică. Instituțiile speciale organizează instruirea profesorilor și oferă sfaturi practice pentru a lucra cu copiii cu nevoi educaționale speciale, iar profesorii mobili din instituțiile speciale furnizează ajutor individual și grupuri de ajutor profesional în școlile de masă pentru depășirea deficiențelor, barierelor și a tulburărilor.

Grupul de proiect Drumuri către Incluziune (P2i) din cadrul Asociației Europene a Furnizorilor de Servicii în beneficiul Persoanelor cu Dizabilități (EASPD) a publicat în 2011 un Barometru al Educației Incluzive în țările europene selectate. Slovenia a fost una din cele zece țări cu privire la care experți naționali au evaluat realizarea educației incluzive. Au fost evaluate trei aspecte separate: A. Reglementările legale și recomandările, B. Practica educației incluzive și C. Progresele înregistrate în educația incluzivă; fiecare țară a primit un rating cu privire la fiecare aspect.⁴³

- **Spania⁴⁴**

Incluziunea elevilor cu dizabilități și furnizarea de educație adecvată copiilor cu nevoi educaționale specifice (denumite „cei care necesită sprijin și atenție educațională specifică datorită dizabilității sau unor tulburări de comportament grave, fie pentru o perioadă sau pe parcursul întregii școlarizări”) a fost abordată în Spania prin intermediul legislației și al politicilor.

Legea organică a educației 2/2006, din 3 mai 2006, în titlu preliminar capitolul I. Principii și Obiective ale Educației, articolul 1 prevede următoarele principii care stau la baza educației în Spania:

"a) O educație de calitate în beneficiul tuturor elevilor/studentilor, indiferent de situația și circumstanțele lor.

---

⁴³ Slovenia a înregistrat mai mult de 70% răspunsuri pozitive în ceea ce privește aspectele legale, însă a avut un scor mai mic cu privire la practica curentă și mai puțin de 50% în ceea ce privește evoluția către o educație incluzivă. În timp ce Slovenia este cu mult înaintea multor țări europene prin faptul că a adoptat legislație pe baza modelului social al dizabilității și include în fiecare etapă a educației dreptul la egalitate și incluziune și o abordare holistică și individualizată, se pare că există încă o lipsă de coordonare în a asigura implementarea deplină și eficientă a acestor legi.

⁴⁴ Agenția Europeană pentru Nevoi Speciale și Educație Incluzivă – rezumat național complet – Spania, disponibil la: www.european-agency.org/country-information/spain/national-overview/complete-national-overview.

b) Imparțialitate care garantează șansele egale, incluziunea educațională și nediscriminarea, ce funcționează ca un factor de compensare pentru inegalitățile personale culturale, economice și sociale, cu un accent special pe cele provenite din dizabilități.

c) Transmiterea și aplicarea valorilor care favorizează libertatea personală, responsabilitatea, cetățenia democratică, solidaritatea, toleranța, egalitatea, respectul și justiția și de asemenea ajută în depășirea oricărui tip de discriminare.”

Decretul Regal 696/1995 din 28 aprilie stabilește condițiile pentru suportul educațional al elevilor cu nevoi speciale. Acești elevi sunt educați în școlile de masă și în baza programei acestora; numai când este stabilit în mod obiectiv că nevoile lor nu pot fi satisfăcute corespunzător într-o școală de masă, li se propune să fie educați în cadrul școlilor speciale.

Ministerul Educației, Politicilor Sociale și Sportului este responsabil din partea administrației centrale. Fonduri publice alocate pentru a finanța educația în Spania sunt furnizate în principal de către Minister, precum și de autoritățile educaționale ale celor 17 comunități autonome corespunzătoare în care Spania este împărțită. Bugetul pentru educație specială, din bugetul național și bugetele celor 17 comunități autonome acoperă următoarele linii de cheltuieli:

- Cheltuieli cu personalul,
- Cheltuieli operaționale,
- Mobilier și cheltuieli cu echipament inventariat,
- Cheltuieli pentru modificări,
- Granturi pentru ONG-uri,
- Granturi pentru școli private care cooperează cu Ministerul,
- Cantine școlare,
- Cămine în interiorul școlilor,
- Sprijin financiar pentru școlile de masă care integrează elevii cu NES,
- Transport școlar,
- Noi îmbunătățiri ale clădirilor,
- Eliminarea barierelor arhitecturale, fizice.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Conform Legii Organice a Educației din 2006, educația specială nu mai este concepută ca educație pentru un alt fel de elev, ci ca o combinație de material și resurse de personal disponibile pentru serviciul educațional pentru a putea satisface nevoile (tranzitorii sau permanente) pe care elevii le-ar putea avea. Astfel că este necesar ca sistemul educațional să aibă resursele necesare astfel ca elevii cu nevoi educaționale speciale să poată atinge obiectivele generale stabilite pentru toți elevii. Principiul normalizării, în scopul promovării incluziunii școlare, stă la baza acestei Legi. Această lege prevede că, în cazul copiilor cu nevoi educaționale speciale, identificarea și evaluarea nevoilor lor se va realiza de către echipe de profesioniști cu diferite calificări. Acești profesioniști vor stabili planuri de performanță cu privire la nevoile educaționale ale fiecărui elev, luând în considerare opiniile părinților și ale profesorilor, precum și ale echipei de management a instituției corespunzătoare.

Sistemul educațional va aloca resursele necesare pentru ca elevii cu nevoi educaționale speciale temporare sau permanente să își îndeplinească obiectivele stabilite în cadrul programului general pentru toți elevii. Organele administrației publice acordă elevilor sprijinul necesar de la începutul școlarizării lor sau imediat după ce sunt diagnosticați ca având nevoi speciale. Predarea în școli este adaptată la nevoile acestor elevi. Școlile elaborează programa prin intermediul planurilor didactice, care trebuie să ia în considerare nevoile și caracteristicile elevilor. La sfârșitul fiecărui an, echipa de evaluare va evalua în ce măsură obiectivele stabilite în plan au fost realizate. Acest lucru va facilita introducerea adaptărilor necesare, inclusiv a celui mai potrivit tip de școlarizare în funcție de nevoile educaționale ale elevilor.

Sprijinul specializat este menit să fie furnizat în conformitate cu principiile nediscriminării și normalizării educaționale și cu scopul de a realiza incluziunea elevilor. În instituțiile majoritare de educație primară și gimnazială, elevii cu nevoi educaționale speciale sunt înscriși ca parte din educația de masă. Se așteaptă ca aceste școli să adapteze condițiile fizice și materiale la nevoile elevilor înscriși și ar trebui să dețină resursele didactice necesare și alte resurse profesionale; aceste școli trebuie să ia măsurile pedagogice, de organizare și funcționare pentru a adapta la programele lor elevii cu nevoi educaționale speciale. Măsurile de sprijin specifice pe care școlile de masă trebuie să le furnizeze includ:

- modificări ale elementelor de structură a clădirilor,

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

Ca școală, pentru comunități
FONDUL ROMÂN DE
DEZVOLTARE SOCIALĂ

ICELAND
LIECHTENSTEIN
NORWAY
eea
grants

- adaptări speciale ale programelor școlare (fie pentru a permite accesul la acesta sau pentru a modifica conținutul, metodologia și procedurile de evaluare),
- sprijin suplimentar furnizat de profesori calificați,
- metode de predare și materiale necesare în funcție de tipurile de nevoi educaționale speciale ale elevilor,
- clase cu dimensiuni reduse,
- măsuri speciale pentru evaluarea progresului – utilizarea de măsuri de evaluare adecvate.

Instituțiile de învățământ speciale sunt destinate elevilor care nu se pot integra în școlile de masă, dar care urmează educația obligatorie. Atunci când nu există centre de educație specială în zonele în care elevii frecventează unitățile de educație specială din cadrul centrelor de masă. Există de asemenea instituții specifice de educație specială care înscriu elevi cu nevoi educaționale speciale corespunzătoare unor dizabilități anume. Conform Legii Organice a Educației, obiectivele stabilite pentru copii ce frecventează instituțiile de educație specială sunt la fel ca cele pentru toți elevii. Un obiectiv este ca instituțiile de educație specială să devină treptat centre deschise de resurse educaționale pentru profesioniștii ce lucrează în instituțiile de masă.

Concluzii preliminare cu privire la incluziunea educațională și nediscriminarea copiilor cu dizabilități fizice și/sau mentale:

Abordarea educației incluzive bazate pe principiile și procedurile stabilite de legislație oferă un model foarte util. Principiile de educație, atât în Spania cât și în Slovenia, care se aplică educației tuturor copiilor și tinerilor sunt solide și clare: principii de calitate pentru toți elevii, șanse egale, incluziune educațională și nediscriminare. Dacă ministerele sau o autoritate educațională elaborează proceduri pentru educația copiilor cu dizabilități sau a copiilor din comunitățile marginalizate sau a copiilor vulnerabili din alte motive sau a copiilor cu abilități excepționale, aceste principii trebuie să contureze deciziile, politicile și practicile.

O dezvoltare utilă care întărește și mai mult capacitatea școlilor de masă de a satisface nevoile de învățare ale copiilor cu dizabilități și permite reducerea sprijinului provenit de la instituțiile educaționale speciale pentru majoritatea copiilor cu dizabilități este instruirea și

COpii și tineri în situații de risc
 Reducerea inegalităților
 Antidiscriminare
 Incluziune socială

schimbul de experiență între profesioniștii din instituțiile educaționale speciale și profesioniștii din școlile de masă.

Abordarea incluzivă cu privire la educația copiilor cu dizabilități din aceste exemple ar contribui la eliminarea discriminării și promovarea egalității de șanse.

4. Concluzii – lecții relevante în contextul românesc

În timp ce am realizat cercetarea noastră și am încercat să identificăm modele de practici bune sau încurajatoare, am observat că multe din țările Consiliului Europei se confruntă cu probleme similare celor din România, deși în câteva din aceste țări copiii proveniți din familii de imigranți, mai degrabă decât copiii romi, sunt potențialele victime ale ostilității, excluziunii și discriminării și din acest motiv, precum și din altele, ei ar putea avea rezultate școlare disproporționat mai slabe. Am observat că unele țări au recunoscut că înainte de a adopta măsuri menite să îmbunătățească rezultatele școlare ale copiilor romi sau imigranți, era nevoie să identifice barierele – motivele acestor rezultate slabe – ce ar putea fi sociale, economice, politice, geografice sau o combinație a acestora. Măsuri speciale pentru a depăși barierele în calea egalității de șanse trebuie să fie formulate cu scopul general de a spori integrarea; măsurile ar trebui să fie proporționale, bine orientate, impactul lor ar trebui monitorizat și măsurile ar trebui încetate atunci când scopul lor a fost realizat. Anumite instituții și/sau grupuri formale sau informale sau comunități ar putea fi nevoie să fie implicate într-un stadiu incipient pentru a dobândi o înțelegere mai amplă a obiectivelor, pentru a lua în considerare opțiunile relevante și pentru a elimina temerile cu privire la acordarea unor privilegii permanente unor grupuri anume. Esențial pentru o măsură afirmativă eficientă este angajamentul puternic de leadership al politicianilor de rang înalt și al altor persoane publice respectate, care au capacitatea de a vedea astfel de măsuri în contextul unor câștiguri globale pentru societate în general.

Am încercat să descriem moduri în care diferite entități au dezvoltat soluții care implică încorporarea egalității și nediscriminării ca obligații constante în sistemele lor educaționale. Cercetarea noastră cu privire la practicile din afara României a demonstrat că pentru a asigura o egalitate reală și de durată în educația copiilor romi și a celor aparținând altor minorități etnice și în cazul copiilor cu dizabilități, este necesară o schimbare instituțională cuprinzătoare, la care să contribuie în mod coordonat toți actorii relevanți. Este nevoie de

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

implicare, investiții și acțiuni la toate nivelele, începând de sus și continuând prin punerea în aplicare la fiecare nivel; o abordare de suprafață sau parțială nu va produce o schimbare de durată.

În multe din exemplele pe care le-am identificat, organizațiile non-guvernamentale, de multe ori susținute de fundații internaționale, au colaborat, sau au încercat să colaboreze cu Ministerul național al Educației, sau, mai des, cu autoritățile locale în domeniul educației. În acele țări, ca și în România, există o nevoie clară de angajament guvernamental (politic și financiar) și de leadership pentru a continua și extinde practicile care au avut rezultate pozitive după ce au fost coordonate de ONG-uri.

Am învățat din exemplele din Marea Britanie că implicarea politică a autorităților naționale și locale nu implică în mod necesar o responsabilitate financiară suplimentară; în schimb ceea ce este necesar este încorporarea egalității și a anti-discriminării ca elemente de bază ale modului de funcționare a fiecărei autorități. În Marea Britanie, unde au fost identificate exemple promițătoare s-a dezvoltat din 2001 o obligație de egalitate a sectorului public.⁴⁵ Această obligație se aplică tuturor autorităților publice în îndeplinirea tuturor funcțiilor lor, inclusiv în contractele de achiziții publice cu sectorul privat sau în granturile către ONG-uri, când aceștia trebuie să țină cont de necesitatea de a elimina discriminarea, hărțuirea și alte comportamente interzise prin Legea Egalității, pentru a promova egalitatea de șanse între persoane care împărtășesc o anumită trăsătură protejată și ceilalți, și pentru a promova bunele relații între persoane care împărtășesc o trăsătură particulară protejată și alții. Astfel, în toate măsurile pe care le ia, un organism public trebuie să ia în considerare impactul probabil al măsurilor propuse prin fiecare din aceste obligații de nediscriminare/egalitate, deoarece ele afectează trăsături precum rasa/etnia, dizabilitatea, sexul, vârsta, religia sau convingerea religioasă, orientarea sexuală, etc.

Cercetarea noastră a scos în evidență diferenții actori al căror rol în educația copiilor nu poate fi ignorat; fără contribuția tuturor actorilor relevanți, proiecte inovatoare menite să creeze o educație mai corectă, mai incluzivă este puțin probabil să atingă scopul dorit. De exemplu, în cazul în care parlamentul național adoptă o nouă legislație care prevede realizarea unei educații incluzive pentru copiii romi și copiii cu dizabilități, fără o ghidare din partea ministerelor către autorități locale și către școli, furnizarea de resurse adecvate, de instruire pentru profesori și implicarea părinților, legislația va avea un impact minor. Ori, adoptarea unei noi abordări pedagogice cu privire la interculturalism/multiculturalism în instruirea

⁴⁵ Acum articolul 149 din Legea Egalității din 2010.

COPII ȘI TINERI ÎN SITUAȚII DE RISC
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

profesorilor ar putea avea un impact nesemnificativ dacă conducerea școlii menține practici discriminatorii/de excludere și dacă, pentru a fi angajat, un profesor va trebui să se conformeze culturii școlii. Activitatea în cadrul comunităților pentru a implica părinții romi să prețuiască educația și să dorească să se implice în educația copilului lor își va atinge scopul numai dacă școala salută implicarea lor și acționează pentru a depăși prejudecățile părinților neromi. Înființarea de cluburi de teme pentru acasă sau de mentorat va avea un impact semnificativ pentru elevii romi/minoritari sau cu dizabilități numai dacă școala și profesorul clasei este înțelegător și dacă sunt alocate resursele necesare.

Din cercetările noastre am putut extrage următoarele lecții ce au fost învățate în altă parte și ar putea fi aplicate în România, împreună cu anumite măsuri concrete ce pot fi luate de instituțiile relevante din România pentru a combate discriminarea și a promova egalitatea de șanse în educație cu privire la copiii romi și copiii cu dizabilități:

➤ **Parlamentul României**

- Adoptă amendamente la legislația anti-discriminare pentru a include obligația legală a autorităților publice, inclusiv a școlilor de a ține seama de necesitatea eliminării discriminării în baza tuturor criteriilor protejate și a promovării/îmbunătățirii egalității și recunoașterii diversității.
- Adoptă măsuri legislative care recunosc principiul normalizării, cu scopul de a promova incluziunea școlară susținută de o legislație care este compatibilă cu o abordare socială a dizabilității.
- Modifică Codul Educației și legislația privind drepturile persoanelor cu dizabilități sau adoptă legi speciale care să recunoască ca prioritară integrarea copiilor cu nevoi educaționale speciale și dezvoltarea de programe individualizate de sprijinire a școlilor de masă, de asemenea prin a permite școlilor să reducă numărul de elevi dintr-o clasă care include elevi cu nevoi educaționale speciale.
- Modifică Codul Educației pentru a include o interdicție neechivocă a segregării școlare și pentru ca să prevadă sancțiuni descurajatoare.
- Adoptă prevederi legale cu privire la prioritatea înscrierii școlare în școala lor preferată pentru copiii din grupurile vulnerabile.

➤ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)

- Elaborează instrucțiuni cu privire la bugetarea suplimentară pentru școli pe baza nevoilor elevilor.
- Presupunând că Parlamentul modifică legislația anti-discriminare pentru a include o obligație legală de egalitate, precum și în contextul utilizării fondurilor europene pe baza acestor condiționalități, elaborează și publică instrucțiuni, monitorizează respectarea lor și ia măsuri de executare în cazul în care există dovezi de nerespectare și impune sancțiuni.
- Împreună cu universitățile, elaborează pachete de instruire pentru pregătirea profesorilor și mentorat, precum și pentru dezvoltarea profesională continuă în domeniile diversității și incluziunii.
- Colaborează cu Ministerul Educației, universități și centre de cercetare pentru a elabora metode pedagogice pro-active care vizează copiii majoritari și sensibilizarea acestora cu privire la nediscriminare, diversitate și incluziune.
- Folosește competențe de investigare și de executare pentru a aborda discriminarea directă și indirectă și segregarea pe bază de rasă/etnie și/sau dizabilitate în cadrul grădinițelor, școlilor, colegiilor și universităților.
- Elaborează liste de verificare pentru a asista autoritățile școlare și profesorii în a se asigura că aceștia respectă principiile egalității și nediscriminării, indiferent de criteriul protejat în momentul înscrierii, pe parcursul anului școlar, în evaluarea progresului elevilor și în interacțiunea cu părinții și tutorii copiilor.
- Încurajează/facilitează/asistă în disputele legale și cererile de remedii făcute de către părinți și/sau elevi atunci când se observă că instituțiile educaționale au comis acte interzise de legislația anti-discriminare.
- Când constată că o instituție din sistemul educațional a discriminat, îi cere să ia măsuri reparatorii și de nediscriminare și să efectueze instruirea cu privire la diversitate a întreg personalului implicat.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

➤ Ministerul Educației

- Stabilește o obligație pentru facultățile de pedagogie și programele de formare a cadrelor didactice, inclusiv programe de formare profesională continuă de a ține seama de necesitatea de eliminare a discriminării și de promovare/îmbunătățire a egalității și recunoaștere a diversității, inclusiv în examenele de grad.
- Furnizează și pregătește pachete obligatorii de instruire și dezvoltare profesională continuă cu privire la diversitate și incluziune.
- Adoptă și publică instrucțiuni detaliate privind prioritatea la înscriere în școlile preferate pentru copiii provenind din grupurile vulnerabile.
- Stabilește proceduri pentru colectarea sistematică a datelor relevante anonime cu privire la rezultatele, participarea și alți factori privitori la toți elevii înscrși în instituții educaționale de la grădiniță/învățământul preșcolar până la universitate cu privire la rasă/etnie, dizabilitate/nevoi educaționale speciale și sex, pentru a monitoriza nivelurile relative de evoluție.
- În cazul în care există dovezi repetate că anumite grupuri au rezultate slabe, atunci, în colaborare cu autoritățile locale și școlile individuale, pentru a se conforma obligației de egalitate (vezi mai sus pentru Parlamentul României) este de așteptat ca Ministerul să elaboreze, să sprijine sau să furnizeze resurse și să ia măsuri menite să depășească barierele și să satisfacă diferitele nevoi ale acestor grupuri; aceste măsuri afirmative necesită o monitorizare periodică pentru a evalua eficacitatea și pentru a le întrerupe atunci când obiectivele măsurilor au fost atinse.

➤ Autoritățile locale

- Realizează o înregistrare detaliată a particularităților elevilor din zona lor de jurisdicție și realizează intervenții țintite în consultare cu comunitățile locale, reprezentanții ONG-urilor și autoritățile școlare. Monitorizează impactul acestor intervenții și realizează ajustările necesare acolo unde impactul poate fi îmbunătățit.

COpii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

- Sprijină înființarea de grădinițe/instituții educaționale preșcolare care să asigure accesul prioritar al copiilor proveniți din grupurile vulnerabile.
  - Inițiază unități mobile de intervenție în copilăria timpurie în zonele în care nu există grădinițe sau școli.
  - Adoptă o abordare holistică a intervenției timpurii ce combină accesul la educație cu serviciile de sănătate și sociale și sprijinul parental.
- **Universități și facultăți care pregătesc viitori profesori pentru școli profesionale și grădiniță și profesori pentru școlile primare**
- Elaborează și implementează pachete de instruire împreună cu CNCD în scopul instruirii profesorilor și dezvoltării profesionale continue cu privire la anti-discriminare, diversitate și incluziune.
  - Realizează o cercetare continuă cu privire dificultățile incluziunii și integrării, pentru a contribui cu informații la politicile educaționale viitoare; pe baza rezultatelor cercetării elaborează metodologii adaptate pentru a fi experimentate și, când se vor dovedi eficiente, a fi adaptate.
- **Școli și inspectorate școlare**
- Stabilesc o cultură școlară pe baza egalității de șanse pentru toți copiii și se asigură că întreg personalul didactic înțelege și își desfășoară activitatea în concordanță cu această cultură.
  - În toate deciziile sau acțiunile cu privire la instruire se abțin de la orice formă de discriminare sau segregare și în schimb adoptă politici și practici care prețuiesc și respectă diferențele culturale și/sau alte diferențe ale comunităților școlare diverse.
  - Iau măsuri disciplinare adecvate atunci când orice membru al personalului școlii comite acte de discriminare ilegală în privința elevilor, părinților sau a altor membri ai personalului.
  - Adoptă politici și practici care demonstrează o abordare holistică cu obiective educaționale identice pentru fiecare elev.

COpii și tineri în situații de risc
 Reducerea inegalităților
 Antidiscriminare
 Incluziune socială

- Iau măsurile necesare pentru a facilita maxima incluziune a copiilor cu dizabilități, făcând posibilă îndeplinirea nevoilor lor în cadrul școlilor de masă.
- Demonstrează respectul școlii pentru diversitate culturală printr-un angajament crescut față de toți membrii comunității deserviți de școală; încurajează și pune la dispoziție resurse pentru a spori implicarea părinților romi și a părinților copiilor vulnerabili în educația copiilor și în activitatea generală a școlii.
- Asigură instruirea profesorilor după cum se indică mai sus pentru a contribui la crearea de atitudini de respect pentru diferențele culturale din cadrul școlii și la combaterea prejudecăților, ostilității și hărțuirii, inclusiv a bullying-ului.
- Când este solicitat de către Ministerul Educației sau de autoritatea locală, colectează date anonime ale elevilor pentru a permite monitorizarea locală sau națională a rezultatelor școlare, a frecvenței sau a altor factori pe baza caracteristicilor particulare ale elevilor.

Copii și tineri în situații de risc
Reducerea inegalităților
Antidiscriminare
Incluziune socială

